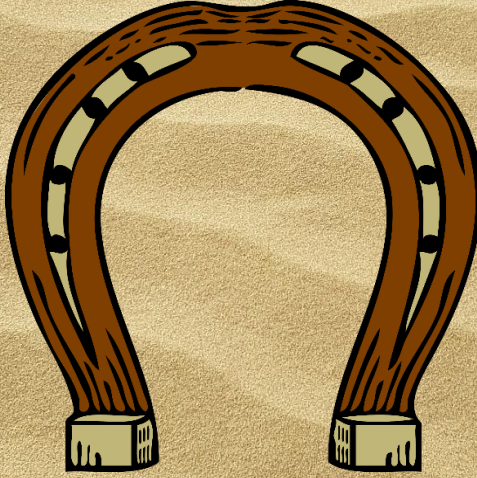

Masal, Őir, tarih harmanı yazılar

nal bir mih iki

Doğan Alpaslan Demir

@doganalpdemir

Masal, Őir, tarih harmanı yazılar

nal bir mih iki

E- Kitap

Nisan- 2018

ISBN: 978-605-68108-4-8

Doğan Alpaslan Demir

Kapak görselleri Pixabay internet sitesinden alınmıŐtır.

Kapak tasarımı: Doğan Alpaslan Demir

nal bir, mih iki

*Kitabımın adını **nal bir, mih iki** koydum. Bu söz, Çorum yöresine ait günümüzde unutulmuş bir çocuk oyununa ve oyunda söylenen bir tekerlemeye verilen addır. Çocuklardan biri oyunu kaybeder ve “cezalandırılır”. Galipler mağlup olanı hafif tertip döverler ve sırtına binerler sırayla. Okurların kitaba başlamadan önce aşağıdaki tekerlemeyi okuması tavsiye olunur:*

Nal bir mih iki

Sığırınki

On iki

Aladana

Kara dana

Şükür bizi yaradana

onaltı, onyedi, onsekiz, ondokuz

Tımtıkız

İğnebiz

Çuvaldız

Aynız, buynuz

Altmış, yetmiş, seksen, doksan, yüz

Çek gödeleğini büz¹.

---

¹ Kaynak: Bekir Onur- Neslihan Güney, Türkiye’de Çocuk Oyunları: Derlemeler, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2002, Ankara.

Kitap hakkında

Bu kitap yazarın dördüncü kitabı olarak size ulaşıyor. İlk üçünün kitapçık (risale) olduğunu göz önüne alırsanız birinci kitap olduğu kabul edilebilir. Yazarın diğer kitaplarının tanıtımlarını bu kitabın sonunda bulabilirsiniz.

Sadece PDF formatında ve e-kitap olarak hazırlanmıştır. Bu kitap için Kültür Bakanlığı'ndan ISBN numarası alınmış olup telif hakları tümüyle yazarına aittir; üzerinde değişiklik yapılmamak kaydıyla ücretsiz olarak paylaşılabilir ve dağıtılabilir.

Yazar hakkında

1961 doğumlu, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu tıp doktoru. Uzun yıllar kamuda ve sivil toplum örgütlerinde yöneticilik yaptı. Deneme, makale, şiir, köşe yazısı, e- kitap türündeki çalışmaları internet ortamında bulunuyor.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	7
Fonik tarih.....	10
Bayrakları Bayrak Yapan Üstündeki Sos Olsa.....	26
Tarihi Düzünden Okumaya Ayaklanan Çocuklar.....	44
Mülkün İktidarında Vuslat.....	63
Binbir Gece Masallarında Korku Öğeleri.....	79
Anadolu'nun Sözlü Kültüründe Öfke İzleri.....	94
Cesaretinizi Nasıl Alırsınız.....	112

Umut mu, Umutsuzluk mu?.....	129
İktidar Aygıtı Olarak İnat.....	144
Bir İktidar Simgesi Olarak Göz.....	160

YAZARIN DİĞER KİTAPLARININ TANITIMI

<i>Hacamat!</i>	176
<i>Janjanlı Kontes Masal Diyarında</i>	177
<i>Noli Turbare Circulos Meos</i>	178

Giriş

Okumaya giriştiğiniz bu kitap on bağımsız bölümden oluşuyor; bağımsız dedikse her biri ayrı bir cumhuriyet değil, dikkatli bir okuyucu aralarındaki belli belirsiz ağları kolaylıkla görebilecektir. Daha az dikkatli okuyucularım ise kitabın sonuna doğru zihinlerinde oluşun “tamamlanmışlık” duygusunu hissedeceklerdir; umarım...

Kitap okumaktan amacınız güncel olaylar üzerinde bilgi edinmek ve öğrendiklerinizi gündelik hayatınızda çarçabuk kullanmaksa, yol yakinken vazgeçin, size göre değil kitabım. Dünya politikası, ülke siyaseti, bilim felsefesi, teknolojik gelişmeler, çevre sorunları üzerinde çarçabuk bilgi sahibi olmak isteyenlerin hem gözlerine hem de zamanlarına yazık.

Bu kitap, öncelikle, size keyifli bir okuma deneyimi vadediyor; kendinizi, Arthur Rimbaud’un tayfalarını kaybetmiş, denizlerde oradan oraya sürüklenen

sarhoş gemisinde bulmanızı dileyerek yazdım bu kitabı. Tarihin “sıkıcı” gerçekleri ile masallar kaynaşsın, şiir aralarında oynaşsın istedim, destanların ve mitolojinin dizeleri birbirine dolansın diledim. Nedir, “ben bu kitapta vaat edilenlerin hiçbirini bulamadım” diyen okuyucularım olursa, 17. Yüzyıl Kürt edebiyatçısı Ahmed-i Hanî²’nin dizelerine sığınacağım:

“Öğrencinin öğrenmekte, yetişmekte gözü yoksa

Bilgenin dağarcığındaki bilgiler ne yapsın?

Hânî’nin şiirleri birer incidir, birer uyarıdır ama

Memlekette okuyucu yoksa, şairler ne yapsın?³”

Kitabımın akademik bir çalışma olmak, tarihin bilinmezlerini ortaya sermek gibi iddiaları bulunmuyor ama masalların ideolojik bir aygıt oluşunu sorgulamak, tarihe hanedanların ve savaşların değil, düşünen, baş kaldıran, direnen bireylerin gözünden bakmak, şiirin devrimci gücüne dikkat çekmek gibi havalı amaçları bulunuyor.

---

² Kürtçe Ehmedê Hanî

³ Ataol Behramoğlu, Özdemir İnce; Dünya Şiir Antolojisi, Pozitif Yayınları, 2008, Cilt: 2, sayfa 294

Akademik iddiam olmadığını söyledim ama kitabı “at kafadan bilgi yarışması⁴” şeklinde yazdığım da sanılmasın. Her bölümün sonunda güvenilir bulduğum kaynakları “usulüne uygun” olarak göstermeye çalıştım. Gösterdiğim tüm özene rağmen tarihsel olaylar, isimler, olaylar, tarihler vb. bilgiler üzerine hatalar varsa sorumluluğu bana aittir, bulduğunuz yanlışlar için beni e-posta ile uyarmaktan çekinmeyin.

Söz benden çıktı, kitap sizindir, güzel okuyun...

Doğın Alpaslan Demir

Nisan 2018/ Bornova

doganalpdemir@gmail.com

---

⁴ At kafadan bilgi yarışması: TRT’de 1989 yılında yayınlanan güldürü/eğlence amaçlı bilgi yarışması.

FONİK⁵ TARİH

---

⁵ Fonik (İng.) Phonic: Ses, ses ile ilgili.

“Gök gürültüsünü durdurur

İblislere eziyet eder

Vebayı kovalarım

Sesim iblislerin ölümüdür.

Ortaçağ’da bir kilise çanı üzerine kazınmış yazıdan...”

Görsel temsilidir. Kaynak: Pixabay

Afrika ormanlarında binlerce yıl önce yaşamış
Homo Sapiens’in hayvanlar aleminin besin zinciri

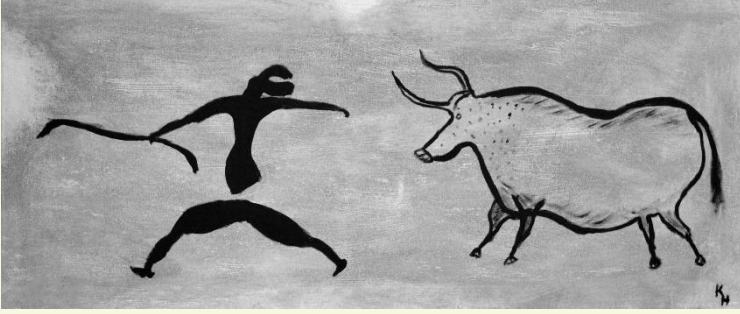
içindeki hiyerarşik konumu ancak orta sıralarda olabiliirdi. Ne zebular kadar hızlı koşabilir ne de kendini koruyacak pençelere ve dişlere sahipti. Homo Sapiens’i canlılar aleminin “zirvesine” taşıyan beceri, sese dayalı iletişim ve koordinasyon kurabilme yeteneğidir. Örneğın, Orta Afrika’nın ormanlarında yaşayan BayAka pigmeleri ava çıkmadan önce Boyobi törenleri düzenlerler. Erkekler ve kadınlar şarkı söyleyip davul çalarlar, ardından yapraklara bürünmüş “Bobe” ortaya çıkar ve dans eder, avcıların şarkı ve davullarını beğenmezse onları uyarır:

“Daha iyi şarkı söyleyin, daha iyi davul çalın ki yarın yemek yiyebilirsiniz.”

Boyobi törenlerinin en önemli yanı avcılar arasındaki koordinasyonu sağlamaktır. Birbirini dinlemeyi, mesaj vermeyi ve almayı öğrenirler. Böylece kendi öz farkındalıklarının yerini çok güçlü bir toplumsal bağ alır, birbirlerini görmedikleri anlarda bile tek bir organizma gibi davranan bir takım ruhu geliştirirler. Artık kendilerinden daha hızlı, daha çevik, daha güçlü hayvanlar bile onların avı olmaktan kurtulamayacaktır.

Mağaraların akustiği

legor Reznikoff adlı bir müzikolog, 1980'lerin ortalarında, Fransa'da Paleolitik Çağ insanları tarafından kullanıldığı bilinen Arcy-sur-Cure mağaralarının tünellerinde tek başına bir araştırmaya girişir.

Kaynak: Pixabay

Yaptığı çalışma boyunca mağarada gördüklerini ve duyduklarını harita üzerinde işaretler. Reznikoff'un bulguları sarsıcıdır; mağara duvarlarına çizilen imgelerin çok büyük bir kısmı mağara akustiğinin olağandışı bir nitelik kazandığı noktalarda bulunmaktadır. 20- 40 bin yıl öncesi insanların böylesi çılgın bir çabayı hangi amaçlarla gerçekleştirdiğini bilmiyoruz; nedir, fonik tarihin insanlık tarihine yaşıt olduğu hiç şüphe götürmemektedir.

Şaman

Çarlık rejimi tarafından Sibirya'ya sürgün edilen Rus yazar Waldemar Bogoras yerli halkları, özellikle de ren geyiği çobanlığı yapan Çukçileri yakından incelemiş ve yazmıştır. Bogoras, incelediği Çukçi şamanlarının özel bir atmosfer yaratarak sesi ustaca kullandıklarını gözlemiştir.

Kaynak: Pixabay

Kabile halkını küçük, sıcak bir odaya alan şaman ışıkları azaltır, keskin bir tütsü yaktıktan sonra söylediği ezgiler ve çaldığı davulla kısa zamanda dinleyicilerin duygularına hâkim olur. Şamanın dar ve sıcak bir odada birtakım akustik hileleri ustaca kullanması sonucu elde ettiği sonuç hayranlık

vericidir. Şaman yarattığı ses efektleri ile, kabile halkının inançlarının temelini oluşturan tanrısal panteonun ilahi mesajlarını ilettiğini “kanıtlamıştır.”

Akustiğin gücü adına

Wells Katedrali Kaynak: Pixabay

Ortaçağ Hristiyan dünyasının akustiğin gücünü fark etmesi uzun bir zaman almamıştır. Yapımına 1175

yılında başlanan İngiltere'nin Wells katedrali, tapınaklarda kullanılan akustiğin çok çarpıcı bir örneği olarak çıkar karşımıza. Kurulan mimari düzenle kilise korosunun söylediği ilahiler, sesin kilisenin duvar nişlerindeki melek heykellerinden geldiğini düşündüren bir yanılsamaya sebep olur. Yüzyıllar boyunca hurafelerin içinde yaşayan toplumun, mucizelere olan inancını pekiştiren şarkı söyleyen heykeller, sesi denetlemeyi amaçlayan iktidar odaklarına muazzam bir aygıt sunmuştur.

Kolezyum'da fonik şiddet

Kolezyum. Kaynak: Pixabay.

Kolezyum'un M.S 80 yılında Roma İmparatoru Titus tarafından yapılan açılışında, dokuz bin kadar vahşi hayvanın öldürüldüğü tahmin edilmektedir. Leopar, kaplan, ayı, fil gibi hayvanların vahşice katledilmesini, gladyatörlerin birbirini nasıl boğazladıklarını seyretmek için Kolezyum'u dolduran elli bin kişinin tezahüratı, fillerin ayaklarının altına atılarak infaz edilen suçluların çığlıkları, egzotik hayvanların ölmeden önceki ulumaları fonik şiddetin zirvesi olmuştur. İmparatorluk yönetimi halkı eğlendirerek "terbiye" etmeyi ve topluma siyasi bir mesaj vermeyi planlıyordu kuşkusuz. Bu kan denizinden yükselen boğazlanma sesleri halkın yönetime olan şiddet duygularını boşalttığı gibi, imparatorluğun gücünün, yenilmezliğinin ve en önemlisi acımasızlığının sembolüydü. Şüphesiz elli bin kişinin arasında oturan bir avuç senatör, şövalye ve asker imparatoru korumaya yetmezdi. Nedir, göze alınmış bir riskti bu. Devasa Roma İmparatorluğunun küçük bir modeli olan Kolezyum'da, seyircilerin bilincine asırlar sonra varacakları ince bir denge söz konusuydu. Her ne kadar tam tersi gibi görünse de gladyatör dövüşlerinde yenilenin kaderini belirleyen parmak işaretinde, imparator tümüyle özgür ve keyfi değildi. Başparmağın yukarı veya aşağı inmesindeki karar,

amfi tiyatroyu dolduran kalabalığın çığlıkları ve tezahüratı ile veriliyordu. İmparatorların göze alamayacakları risk, bu fonik şiddetin gücüydü.

Halkın ve isyanın fonik gücü: Karnavallar

Karnaval maskesi. Kaynak: Pixabay

Roma Kolezyum'unda yaşanan şiddeti yönlendirebilme gücüne sahip olduğunun bilincinde olmayan yoksullar, plebler, zanaatkarlar ve köleler asırlar sonrasında Avrupa'sında karnavalları keşfetmiştir. Kilise hoşnut değildi karnavallardan; ses, kontrollü dini şarkılarla ve incelikle hazırlanmış ritüellerle denetlenmeye çalışılıyordu. Karnavalların anarşiye varan gürültüsü toplumun sesiydi, muktedirlerle alay eden müstehcen şarkılar, bira ve şarabın su gibi aktığı meydanlarda dans eden insanların çığıllıkları, iktidar sahipleri ve din adamları için bir tehdide dönüşüyordu. Şehrin anahtarlarının teslim edildiği karnaval kralı ise bir komedyendi.

Kaynak: Pixabay

Yasaklamaya, kurallar getirilmeye, sınırlandırılmaya çalışılması beyhude bir çabaydı. 1444 yılında Paris'teki Teoloji Okulu "Budalalık hepimizin ikinci doğasıdır" açıklaması yaparak karnavalları sosyal bir ihtiyaç olarak kabul etti. Davul sesleri, şarkılar, zenginleri yeren balatlar, ağır çalışma koşulları ve ezici yoksulluğa karşı duyulan öfke ve usancı temsil ediyor, efendilerine tehditkâr bir mesaj veriyordu.

Davullar ve isyan

Kaynak: Pixabay

9 Eylül 1739 Güney Carolina'nın Charleston kasabasında Amerikan tarihinin en şiddetli köle

isyanlarından biri yaşandı. Günler süren isyan sonucunda isyancıların tümü öldürüldü. İsyanla ilgili bildiklerimiz köle sahibi beyazların anlatılarından ibaret. Nedir, öğrendiklerimiz içindeki en çarpıcı özellik isyanda davulların oynadığı roldür. Afrika tamtamlarını andıran davullar isyanın gelişimi boyunca asilere eşlik etmiş, koordinasyon ve eşgüdüm davullarla sağlanmış, kolektif dayanışma duygusu zenginleşmişti.

Davulların köle isyanlarındaki rolünü ilk anlayanlar Jamaikalı sömürgecilerdi. 1699 yılında Barbados'ta yasaklandı davullar.

Kaynak: Google Maps

Afrika'nın Gana, Nijerya, Angola ve Kongo gibi sömürgelerinde davulların tehdit edici özelliğine, bu bölgelere yayılmış Hristiyan misyonerler “iblisin sesi” olarak dikkat çekmiştir.

Fonik diyalektik

İnsanoğlunun binlerce yıl içinde, sesleri denetleyerek, uyumlulaştırarak, insan duyularını etkileyebilme özelliği kazandırarak geliştirdiği müzik için “iktidar aygıtlarına karşı diyalektik bir duruştur” diyebilmeyi isterdim. Nedir, “gürültü” ne denli bir isyan kaynağı olarak görüldüyse, müziğin ahenk ve uyum içindeki gelişimi de bir iktidar aygıtı olarak çıkar karşımıza. Totaliter rejim kuramcılarının hemen hepsi müziği efendilerinin tekeline almaya çalışmıştır. Monarşiye, baskıya dayalı rejimlerin tümü doğaçlama halk müziğinden korkmuş, toplumu bir anda alıp götürebilme, yüreklendirme, harekete geçirme gücünden çekinmiştir. Bugün hayranlıkla dinlediğimiz klasik Batı müziğinin dehaları, dönemlerinin prensleri, dükleri, kralları tarafından himaye edilir, müziklerini geliştirmeye teşvik edilirlerdi. Dünyayı yönetimleri altına almaya çalışan güç odaklarının sesi kontrol altına alma gayreti, 20. yüzyılda tam anlamıyla bir başarısızlığa uğramıştır. Jamaika'da yasaklanan davulların yerini bidon ve

variller almış, 1960’larda aşk, barış, eşitlik, yoksulluk temalarını kullanan Reggae müziği Jamaika’dan tüm dünyaya yayılmıştır.

Kaynak: Pixabay

Afrika tamtamlarının yerini alan perküsyon, güçlü baslarla işbirliği yaparak Reggae müziğini isyan ve devrimin “gürültülü” sesi haline getirmiştir.

Yaşadığımız toprakların tarihi, sağır dilsizlerin Osmanlı sarayında acımasız cellatlar olarak yetiştirildiğini anlatıyor bize. Baskı ve zulme dayalı iktidarların kendilerini nasıl sürdürebildiği, sesin gücünden ne denli korktuğu bundan daha iyi nasıl açıklanabilir? Nedir, davulları, çığlıkları, aşk şarkılarını, tencere ve tavayı eşit, adil bir dünya

kurmak, savaştan, zulüm ve baskılardan arınmak için
kullanan toplumların sesini kısmak, gürültüsünü
susturmak tarih boyunca mümkün olmamıştır,
olamaz da.

KAYNAKLAR

- 1- David Hendy, *Sesin Beşeri Tarihi*, Kolektif Kitap, 2016, İstanbul
- 2- Jacques Attali, *Gürültüden Müziğe*, Ayrıntı Yayınları, 2014, İstanbul.
- 3- Edward Said, *Müzikal Nakışlar*, Agora Kitaplığı, 2006, İstanbul.
- 4- A.J. Racy, *Arap Dünyasında Müzik*, Ayrıntı Yayınları, 2007, İstanbul.
- 5- Ahmet Say, *Müzik Tarihi*, *Müzik Ansiklopedisi Yayınları*, 1997, Ankara.
- 6- Rafi Atam, *Tarih Öncesinden Günümüze İnsan Sesi*, *Agos Gazetesi*, 18.07. 2014.
- 7- Yusuf Kemal Kemaloğlu, *Konuşamayan İşitme Engellilerin (Sağırların) Tarihi*, *KBB ve BBC Dergisi*, 22 (1): 14- 28, 2014.
- 8- Wikipedi

BAYRAKLARI BAYRAK YAPAN ÜSTÜNDEKİ SOS OLSA

Kaynak: Pixabay

“Akşam yemekleri son derece cömert etkinliklerdi. Kakule dolu geyik kebapları, üstüne tarçın serpilmiş bıldırcınlar, zencefil ve yeşil biberle kızartılmış nohut filizleri, kimyon ve mango tozuyla esmerleşerek pişmiş küçük taze patatesler...”

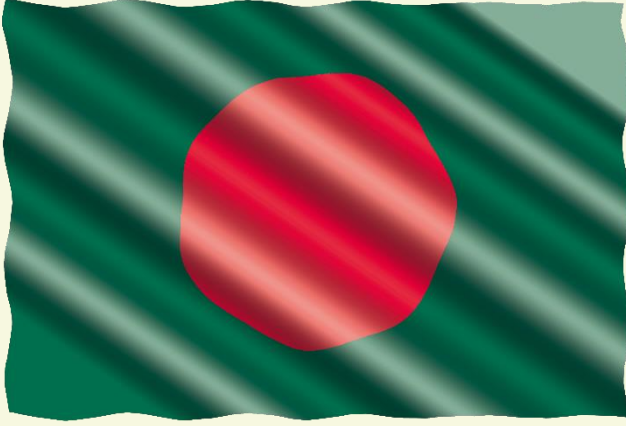
Mahdur Jaffrey, Climbing the Mango Trees

Dünya haritalarının olmazsa olmazlarından biri sınır çizgileridir, önemlidir sınır çizgileri, asla iki milim oynayamaz, oynadıysa bilin ki orada oluk oluk kan akmıştır. Sınır çizgilerinin etrafını sardığı her renkli alan bir ulus devlettir ve afili bayrakları vardır. Bayraklar, o ülkenin tarih ve kültürüne işaret eden, toplumun büyük bir kesimi tarafından içselleştirilmiş renk ve sembollerden oluşur. Nedir, bu tarih ve kültür daima savaşları, vatani için ölenlerin cesaretlerini, yönetsel aygıtları elinde tutmuş olan hanedanlıkları, dini inançları bayrakların üstüne aktarır.

Kaynak: Pixabay

Örneğin Bangladeş bayrağının yeşil zemini İslamiyet'i, güneş geleceğin aydınlığını, kırmızı ise vatani için ölenlerin kanını simgeler. Oysa Bangladeş'in mutfak kültürünün en önemli yemeklerinden olan köri soslu pilava ait renkler çok anlamlı ve fiyakalı bir bayrak rengi olamaz mıydı, bal gibi olurdu.

Kaynak: Pixabay

Çiçektense mantıyı tercih ederim (Japon atasözü)

Kentlerin hatta ülkelerin kendine has bir kokusu vardır. Bu koku büyük ölçüde bitki örtüsü, iklim, sanayi, trafik kaynaklı gazlar tarafından domine ediliyor olsa da kalabalık alanlarda ve konutlarda mutfak, tüm kokuların hâkimidir. 18. yüzyıl yeme içme uzmanı Brillat-Savarin ünlü özdeyişinde şunu söylüyor: “Bana ne yediğini söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” Antropolog Claude Levi-Strauss yemek pişirme yöntemlerini dile benzetir ve toplumsal kültürün temel göstergelerinden biri olarak kabul eder. 8. yüzyılda Şarلمان, yemek yiyen misafirlerinden birinin kemikleri sıyrarak et yediğini,

kemikleri kırıp iliklerini de yedikten sonra masanın altına yığıldığını görünce onun Lombard kralının oğlu Adelchis olduğunu anlamıştır.

Şarlman. Kaynak: Pixabay

15. yüzyılda Kastilya Kraliçesi İsaabel ile Aragon Kralı Fernando'nun evliliği sonrası iki hükümdar Gırnata Emirliği'ne saldırırlar, Gırnata düşer. İspanya'nın yeniden fethi (Reconquista) mücadelesi gereğince İber yarımadasındaki Yahudi ve Müslümanlar ülkeden sürülmüş, öldürülmüş veya din değiştirmeye zorlanmıştır. Din değiştiren Müslümanlar (Morisko) ile eski Hristiyanlar arasındaki düşmanlığın arenası mutfak kültürü olmuştur. Moriskolar alışık olduğu üzere zeytinyağı kullanmaya devam ediyor, domuz yağını evlerine sokmuyorlardı. Hristiyan komşuları "pis kokan" zeytinyağı yiyen "moriskoları" evlerinde yemeğe davet ederek domuz eti ikram ediyor, yemeyenleri ise engizisyona bildiriyorlardı.

Jack London kuzeyde altın arayıcılarının maceralarını yazdığı Alaska Kid adlı romanında doğanın acımasız şartlarına direnebilmeyi, ateşin üzerinde pişmiş ayı

eti yemek üzerinden tanımlamış, ayı eti metaforunu kuzey kışında yaşayabilmenin olmazsa olmaz koşulu olarak dayatmıştır. Kaldı ki, tarih boyunca eti ateşin üstünde pişirenlerle tencerede haşlayanlar arasında keskin bir egemenlik ilişkisi söz konusudur.

***Hayatta pirinçten güzel ne var? Çatlasın bulgur!
(Suriye Atasözü)***

Yunanistan'da 1970'lerin Albaylar Cuntası döneminde Türk kahvesi adının kullanılması yasaklanmıştı. Oysa, Yunanistan ve Türkiye'nin "ezeli ve ebedi" düşmanlıklarına mutfak kültürleri üzerinden bakarsanız bu iki ülkenin niye aynı bayrak altında yaşamadıklarına şaşarsınız. Zeytinyağlı yaprak dolması, musakka, salçalı köfte, kokoreç ve baklavanın kökeni konusundaki sofistike tartışmaları

saymazsak Yunanlılarla yeme içme ilişkimiz bal dök yala kıvamındadır.

Kaynak: Pixabay

Azerbaycan “kardeş ülke”; nedir, dil, din ve ırk kökenlerimize yapılan güzelleme mutfak kültürlerimizin farklılığını gözden saklıyor. Oysa, Azeri mutfağı ile İran, Ermenistan, Gürcistan mutfakları birbirlerinin içine geçmiştir. Aynı bayrak altında yaşasalar hayat kebab olur onlara.

“Bir gece ansızın 82 Musul, 83 Halep” düşlerinin sosyal medyada paylaşımına birçok kez tanık olmuştunuzdur. Nedir, Halep’le aramızda devasa bir muhammara uçurumu bulunmaktadır. Közlenmiş kırmızı biber, ceviz, beyaz soğan, sarımsak, nar ekşisi, ekmek kırıntısı, zeytinyağı ve pul biberle yapılan geleneksel bir Halep mezesi olan ve yufka ekmeği ile yenen muhammara, Güneydoğu’nun birkaç vilayeti ve özgün mezeler sunan lokantalar dışında Türk mutfağından ayrılmış ayrı düşmüş bir yemektir.

Muhammara. Kaynak: Vikipedi

“Et pişireceğiniz zaman bol su katın, her birinize et düşmezse de etin suyu düşer.”

Ebu Osman el- Cahiz (776-869)

Ortadoğu mutfağı üzerine araştırma yapan, kitap ve makale yazmaya kalkanların birçoğu kaygı bozukluğu tedavisi görmüş olmalıdır. Çünkü ne denli uğraşsanız uğraşın İsrail’i Ortadoğu mutfağına yerleştirmek mümkün olmaz. Doğu Avrupa kökenli Aşkenaz ve İspanya kökenli Sefarad Yahudileri “vaat edilmiş topraklara” geldiklerinde mutfaklarını da Ortadoğu’ya getirmişlerdir. Aşkenaz Yahudileri Doğu Avrupa’nın “soup mit nisht” (içinde bir şey olmayan çorba) tarzında patates ve lahana temelli yavan yemekleriyle gelirken, Sefarad Yahudileri Endülüs’ün zeytinyağı, deniz ürünleri, sarımsak, kırmızı ve yeşil biber, zeytin, kekik, lavanta ile zengin bir yemek kültürü taşıdılar İsrail’e. Nedir, taşıdıkları kültüre ait yiyeceklerin ana maddelerinin yokluğunda, kadim Arap mutfağının zirvesindeki Filistin yemeklerinin lezzet bombası altında ezildi İsrail ulusal mutfağı. “Can düşmanları” Lübnan’ın humusunu, Filistin’in çekilmiş et, bulgur ve soğanla yapılan kibbeh adlı köftesini ithal ve taklit ederek yeni gelişen, emekleyen bir mutfak kültürü geliştirdiler. Ortadoğu’nun siyasal paradigmalarını değiştirir,

“ağzınızın tadı” önceliğiniz olursa, İsrail, Filistin’in koruyup kolladığı yeni gelişen bir mahallesi oluverir, yerseniz!

Sonuç olarak son noktayı, birbirlerini beslemeyi gursha adını verdikleri sevgi ve güven temelli bir geleneğe sahip olan Etiyopya’nın bir atasözü koyar:

“Aynı tabaktan yemek yiyenler birbirine ihanet etmez.”

Baharat, kaşifleri sömürge valisi yapar

Binbir Gece Masalları’nda zenginliğin kanıtı ziyafet sofralarıdır. Bir tür bumbar dolması olan ve pirinç, sarımsak ve değerli baharatların kullanıldığı ruzbâce⁶, altı ay yeşil yaprakla beslenmiş koyun kızartması, karabiberli pilavla hazırlanan bıldırcınların kuzu ve devenin içine doldurulması ile yapılan kebaplar, fıstık, badem, pirinç, kuru üzüm, kakule, zencefil, hindistancevizi, karanfil, tarçın, kıyılmış kuzu ciğeriyle doldurulmuş tavuklar, bademle hazırlanmış künefe, gülsuyu ve portakal çiçeği suyu ile tatlandırılmış muhallebi, amber kokulu kadayıflar, bizleri yeme içme kültürünün çok

---

⁶ Binbir Gece Masalları’nda ruzbâce, ziyafet sofralarının zirvesini oluşturur. Ruzbâce yemeğinin çevresinde dönen “Sarkastik Kontes Masal Diyarında” adlı kitapçığı okumanızı öneririm.

ötelerine taşır. Asırlardır gösterişli şölenler düzenlemek iktidarın gücünü dosta/düşmana göstermenin bir yöntemi olmuştur. Ziyafet sofraları ve sofrada adabı, toplumsal kültürün “iktidara biat” temelinde gelişmesini sağlayan aygıtlar olarak gelişmiştir.

Zengin ve gösterişli sofrada kurma gereksinimi Avrupa’yı baharatla tanıştırdı. 11. yüzyılda karabiber taneyle sayılmış, değeri gümüşle ödenmiştir. Ortaçağ Avrupa’sında çok zengin kişiler “karabiber çuvalı” olarak adlandırılmıştır.

Karabiber. Kaynak: Pixabay

Baharatın kaynağı ise egzotik Doğu, özcesi Hindistan’dı. Haçlı Seferleri’nin romantik ve ulvi sebebinin kutsal Kudüs’ün kâfirlerin elinden alınması

gibi gösterilmesine bakmayın, en önemli amaç baharata giden güvenli ve ucuz bir yol bulmaktır. Avrupa'nın sayısız insanın ölümüne yol açan "Haçlı" macerası hüsrarla bitmiş, baharat yolu yeniden "kâfirlerin" eline geçmiştir.

Avrupa, Doğu'ya denizden ulaşılan bir yol bulmalıydı. Sonuçta 15. yüzyıl, coğrafi keşifler çağı adı altında sömürgeciliğin kapısını açmış, kaşiflerin her biri sömürge valisi oluvermiştir.

Kaynak: Pixabay

Yiyecek silahtır (Food is a weapon - 2. Dünya Savaşı, ABD)

Kaynak: University of North Texas (UNT), Digital Library.

20. yüzyıl ile beraber, ilhaka dayalı sömürgeciliğe karşı “millici” hareketlerin gelişimi, ulus devletlerin “bağımsızlık” hareketlerini hızlandırmıştır. İlhaka dayalı sömürgeciliğin yerini emperyalizm almış; ulus devletlerin içindeki dışa bağımlı sermayenin geliştirdiği ideolojik dizayn, bir bayrağa sahip ülke insanlarına bağımsızlık hayali sunmuştur. 1. ve 2. emperyalist paylaşım savaşları gıdanın kitle imha savaşı olarak kullanılmasına tanıklık etmiştir. Naziler “Açlık Planı” (der Hungerplan) adını verdikleri program ile Yahudilerin yumurta, et, tereyağı, meyve satın almasını yasaklamış, Polonya Yahudilerinin günlük yiyecek istihkakı 184 kaloriyle sınırlandırılmıştır.

ABD 2. Dünya Savaşı sırasında hazırladığı “Savaşı Gıda kazanacak” (Food will win the war) afişleri ile beslenmeyi savaş terminolojisi içinde tarif etmiştir. 20. yüzyılın sonuna gelindiğinde küreselleşen kapitalizm, “post-emperyalizme” evrilmiş; genetiği değiştirilmiş hibrit tohumların öncülüğünde, mayonez, ketçap, hardalın beyaz/sarı/kırmızı bayrağıyla simgelenen fastfood beslenme, yerel mutfak kültürlerini yok etmeye başlamıştır.

Bayrakları bayrak yapan üstündeki sos olsa

Bayrakların renk ve desenini, deve hamurunu kaymaklı Halep tatlısı diye yutturan toplumsal ideoloji belirler. Sınırlar savaşlarla çizilir, savaşlar ise egemenler tepişirken yoksulların ayak altında kalması anlamına gelir. Sınırlara ihtiyaç duyanlar iktidarlardır; kadınların, çocukların, yaşlıların, aşıkların, şairlerin, öğretmenlerin, hekimlerin, çiftçilerin, ressamların sınıra gereksinimi yoktur. İlle de sınırlarımız olacaksa pirinci haşlayanlarla demleyenler, tereyağı veya zeytinyağı kullananlar, balığı kızartan ya da fırınlayanlar pasaport istenmeyen hayali sınırlar çizebilirler. İşte o zaman torunlarımız, “bayrakları bayrak yapan üstündeki sostur” diye mutlulukla haykırabilir.

KAYNAKLAR

- 1- Sami Zubaida-Richard Tapper, *Ortadoğu Mutfak Kültürleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003, İstanbul.*
- 2- Mina Holland, *Yemek Atlası, Yapı Kredi Yayınları, 2016, İstanbul.*
- 3- Burak Onaran, *Mutfaktarih, İletişim Yayınları, 2015, İstanbul.*
- 4- Murat Belge, *Tarih Boyunca Yemek Kültürü, 2016, İstanbul.*
- 5- Georges Vigarello, *Ortaçağ'dan 20. Yüzyıla Şişmanlığın Tarihi, Doğan Kitap, 2016, İstanbul.*
- 6- Lilia Zaouali, *Ortaçağ'da İslam Mutfağı, Ruhun Gıdası Kitaplar, 2016, İstanbul.*
- 7- Massimo Montanari, *Avrupa'da Yemeğin Tarihi, Afa Yayıncılık, 1995, İstanbul.*
- 8- Phyllis Pray Bober, *Antikçağ ve Ortaçağda Sanat, Kültür ve Mutfak, Kitap Yayınevi, 2014, İstanbul.*
- 9- Roni Margulies, *Larda Yüzen Al Sancak, Kanat Kitap, 2007, İstanbul.*

- 10- Tuğrul Şavkay, *Osmanlı Mutfağı, Şekerbank Yayınları, 2000, İstanbul.*
- 11- *Binbir Gece Masalları (iki cilt), Çeviren Alim Şerif Onaran, Yapı Kredi Yayınları, 2014, İstanbul.*
- 12- Jack London, *Alaska Kid, Oda Yayınları, 1995.*
- 13- *Özlem Kumrular, İslam Korkusu, Doğan Egmont Yayıncılık, 2012, İstanbul.*
- 14- *Doğan Alpaslan Demir, Ezberlerimizle Yaşıyoruz, Gazetelinkmedya İnternet Gazetesi, 29 Eylül 2017.*
- 15- Peter Watson, *Fikirler Tarihi, Yapı Kredi Yayınları, 2014, İstanbul.*
- 16- *Ebu Osman el- Cahiz, Cimriler Kitabı, Çeviri: Selahattin Hacıoğlu, Bordo Siyah Yayınları, 2012, İstanbul.*

“TARİHİ DÜZÜNDEN OKUMAYA AYAKLANAN ÇOCUKLAR⁷”

Kaynak: Pixabay

---

⁷ Ece Ayhan.

“Devletin ve tabiatın ortak ve yanlış sorusu şuydu:

- Maveräünnehir nereye dökülür?

En arka sırada bir parmağın tek ve doğru karşılığı:

*- Solgun bir halk çocukları ayaklanmasının kalbine!
dir”*

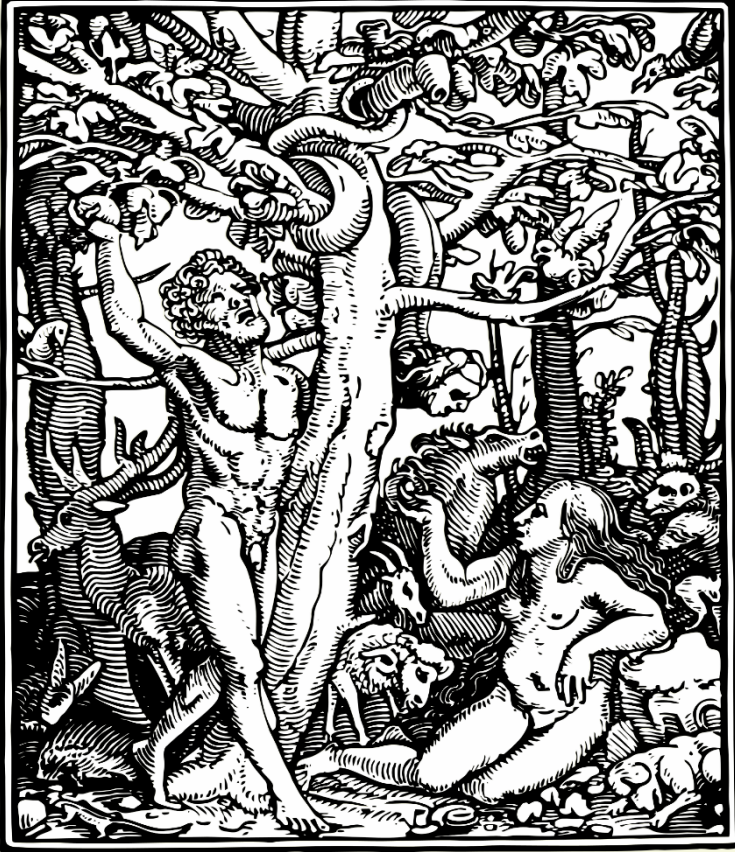
Ece Ayhan

Temel kansere yakalanmış, üç ay ömür biçmiş doktorlar; “geçmiş olsun” ziyaretine gelenlerden helallik istiyor ve AIDS hastalığına yakalandığını söylüyormuş. Temel’in kanser olduğunu bilen en yakın arkadaşı Dursun dayanamayıp sormuş, “sen kansersin, niye herkese AIDS olduğunu söylüyorsun?” Temel usulca Dursun’un kulağına fısıldamış:

“La Tursun, ben nasılsa cideyrum, bizim kariyı garantiye aleyrum daa”

Temel’in kanser olmasından binlerce yıl önce Homo Sapiens evrimin karmaşık basamaklarından hopluya zıplaya atlarken, canlıların en temel dürtülerinden biri olan dokunma arzusunu “evlilik kurumuna” hapsetmiştir. Böylelikle kadın ve erkeğin birbirine

duydıkları arzu, dokunmanın yasalarına, dokunamamanın karmaşık kurallarına zincirlenmiştir. Bütün semai dinlerin, insanlığın başlangıç noktasındaki Âdem ve Havva'nın beraberliğini yasak elma metaforuyla betimlemeleri kuşkusuz anlamlıdır.

Kaynak: Pixabay

İnsanoğlu/kızı “her ne hikmetse” başında ceberut ve mülke dayalı iktidar aygıtları olmadan bir arada yaşamayı başaramamıştır. Biyolojik şifrelerimizin “ille de dokunacağım, hepsine ben dokunacağım” diyen dürtülerimizi kontrol etmek de bu ceberut iktidarların yaptığı yasalara kalmıştır.

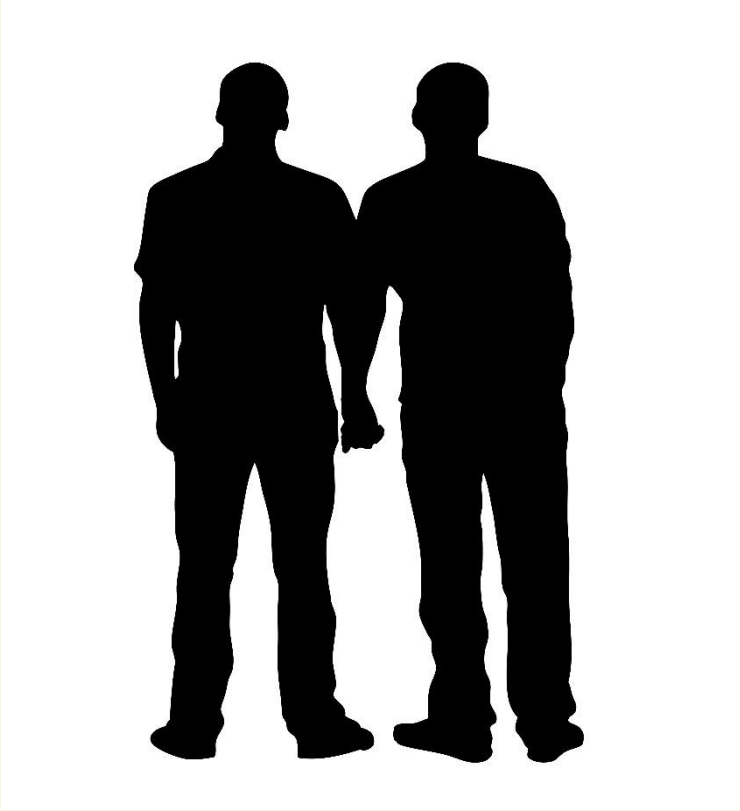

İran'daki recm cezasını protesto eden İranlı bir kadın (5 Ağustos 2010/Berlin, Almanya) Kaynak: BBC Türkçe İnternet Sitesi

Sümer kralı Ur Nammu'ya atfedilen en eski yazılı yasalar MÖ 2100 yılına tarihlendirilmiştir. Bu yasaların yedincisi evliliği daha doğrusu kadınları zapturapt altına almayı hedefler. Evlilik dışı ilişki kuran kadının öldürölmesine hükmeder Sümer yasaları. Hakkındaki zina suçlamasına ait kanıt bulunmadığı hallerde kadın nehre atılır, ölürse suçlu, kurtulursa masumdur. Ur-Nammu yasaları önce

Hammurabi'ye, asırlar sonra da Tevrat'a ulaşır. Musa'nın da yedinci emrine yerleşen "Zina etmeyeceksin" Hristiyanlık ve İslamiyet'e sızarak tarih boyunca dokunma arzusunun başına tebelleş olmuştur. Üstelik dokunma yasakları sadece evli kadınlarla sınırlı kalmamış, rızaya dayalı eşcinsel ilişkilere dek uzanmıştır.

Kaynak: Pixabay

İnsanlık tarihi, dokunma arzusuna getirilen kısıtlamaların altına düşülen bir dipnottur şeklinde fiyakalı bir ara başlıkla devam edebilirdim bu yazıya. Malzemesi en bol konulardan biridir dokunma arzusu; her türden cinsel ilişkiye getirilen yasaklamaların çeşitliliği ve yaptırımların zalimliği okumakla bitmez, yazmakla tükenmez. Nedir, okuduğunuz bu yazıda, yasakları ve yasaklayanları değil, dokunma yasaklarına direnenlerin hikayesini yazdım. Diğer bir deyişle, Ece Ayhan'ın "Tarihi düzünden okumaya ayaklanan çocuklar"ının peşine düşeceğiz; zamanın unutulmuşlarına direnmiş insanların.

Sappho

Dokunabilmenin dokunulmaz kurumu evliliktir ve yüzük de bu "kutsiyetin" değişmez sembolü olmuştur. Hem Yahudi hem de Hristiyan evlilik törenlerinde papaz veya hahamlar yüzüğü kutsamıştır. "Yüzük atmak" deyimi dilimizde evlilik veya nişan akdinin sonlandırıldığına işaret eder. Tarihte ne denli geriye gidersek gidelim, yüzüğün

kutsiyetine, kadınların yüzüğün değeriyle eşleştirildiğinin sayısız örneklerine tanık oluruz. Bekir Yıldız Evlilik şirketi adlı kitabında yüzüğü bir kölelik aygıtı olarak hicvetmiştir.

Nedir, ölkemizde “lezbiyen şair” sıfatı dışında çok az tanınan, Avrupalı araştırmacıların ise hakkında kütüphaneler doldurduğu Sappho adında bir şair yaşamıştır Lesbos⁸ adasında, tarih MÖ VI. yüzyıl.

şiirlerinden birine “saklayayım mı daha ben kızlığımı” diye başlayan Sappho, “yüzüğün var diye satma ağıra kendini” diyerek, yüzüğün kutsal anlamlarına, toplumsal değerlerine ters parende attırmıştır.

“Anladık

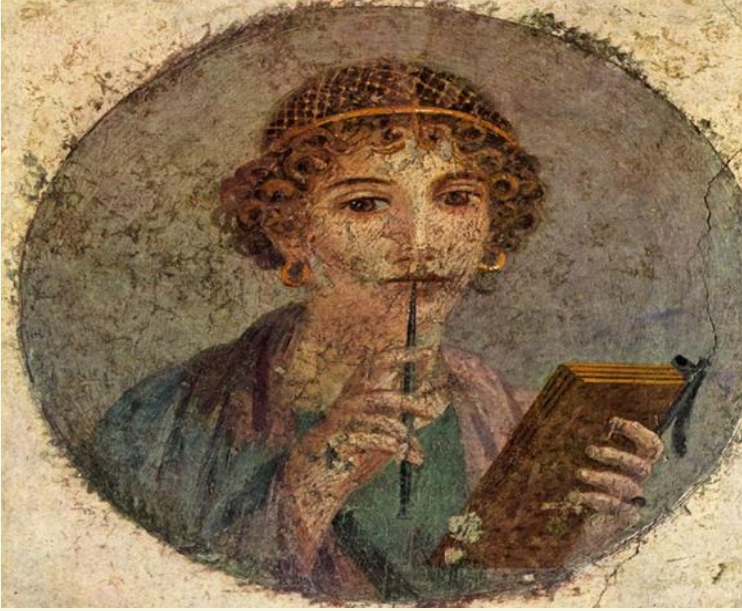
Güzel bir yüzük

ama değer mi

bunca böbürlenmeye?”

---

⁸ Bugün Midilli Adası.

Sappho (MÖ 630- MÖ 570) Görsel kaynağı: Wikipedia

Boccaccio

Kadını evlilik kurumunun öznesi değil nesnesi sayan anlayış, bekareti, o nesnenin “dokunulmamış” olduğunun garantisi olarak kabul eder. Binlerce yıldır kızlık zarı yüzünden yapılan katliamların çetesini tutmaya kalkacak bir tarihçinin, battal boy bir deftere ve bozulacak akıl sağlığı için iyi bir psikiyatra gereksinimi olacaktır. Nedir, 1313 yılında doğmuş ve halk ozanlarının sözel halk hikayeciklerini, kaba saba lirik masallarını derleyen

ve düz yazıya eviren Giovanni Boccaccio, Decameron adıyla kitaplaşan yapıtında, Ortaçağ'ın "zifiri karanlığının" en katı cinsel tutumlarını, tabularını ters yüz eden yüz ykw anlatır.

Giovanni Boccaccio'nun Floransa, Uffizi'deki heykeli. Kaynak: Wikipedia

Öykülerden birinde Babil Sultanı, kızı Alatiel'i Garbo kralına verir. Pahalı hediyelerle, silahlı muhafızlarla doldurulan bir gemiyle Akdeniz'e açılır Alatiel. Yolda fırtına patlar, gemi kayalıklara bindirerek batmaya başlayınca gemiciler ve muhafızlar bir kayığa doluşurlar. Alatiel'i kaderine terk eden, kayığa binebilmek için birbirini bıçaklayan erkeklerin doluştuğu kayık alabora olur ve hepsi ölür.

Görsel temsildir. Kaynak: Pixabay

Gemi her şeye rağmen az sayıda kadın hizmetkar ve Alatiel ile beraber karaya vurur. Çıktığı toprakların soylu senyörü Alatiel'in dilini anlamasa da "aşık" olur, beraber olurlar. Ancak Alatiel'in güzelliği başına beladır. Onu görüp güzelliğine çarpılan soylular,

tüccarlar, askerler ardı ardına kaçıırırlar onu, beraber olurlar Alatiel'le. Alatiel masallara özgü tesadüflerin sonucunda kurtarılır ve babasının sarayına geri döner. Kocadan kocaya sekiz defa “el değiştiren” Alatiel korku içindedir, olanları öğrenecek olan Sultan babası ona acımayacaktır. Alatiel'in deneyimli kadın hizmetkarı Sultan'a bambaşka bir hikâye anlatır. Güya Alatiel ve kendisi fırtınadan kurtulup çıktıkları adada bir Katolik manastırına düşmüşler, ellerine erkek eli dokunmamıştır. Anlatılan yalanlara inanan Babil Sultanı kızını yeniden Garbo kralına gönderir. Kral ve Alatiel mutlu bir hayat sürerler. Boccaccio hikâyesinin sonunda ustaca araya girer ve şu müthiş sözüyle tamamlar anlatısını.

“Dudak öpölmekle eskimez, Ay gibi yeniden doğar”

Elif

1546 yılı Maraş'ında Elif adlı bir kadın zina ile suçlanmış, kadın zinayı mahkemede itiraf etmiştir. Muhtemeldir ki, bu cümleyi okuduğunuzda Elif adlı kadının recm edilerek öldüröldüğünü düşünüyorsunuzdur. Eline oğlunun oyuncak kılıcını alıp televizyonda Abdülhamit dizisi seyreden yeni Osmanlılar 'ı ve onların akıl hocalarını dinlerseniz, “şanlı” tarihimizde Osmanlı Devleti şeriatla

yönetilmiştir ve bu nedenle Elif'in cezası ölüm olmalıdır.

Külliyen palavra. Osmanlı Devleti'nde ikili bir hukuk sistemi vardır ve şer-i hukukla beraber örfi hukuk yaygın olarak uygulanmıştır. Osmanlı tarihçisi Aydoğın Demir, Arşiv belgelerine dayanarak Elif'in zina davasını incelemiş ve yayınlamıştır. Zina suçı sabit görülen Elif para cezasına çarptırılır ve cezayı zeamet sahibi Şah Mehmed'e öder. Nedir, Elif, para cezasının miktarını fazla bulmuş, itiraz etmiş ve "ziyade aldın" dediği Şah Mehmed'den 12 altınını geri almıştır.

Buldukları her fırsatta, "bu toprakların adet, örf ve gelenekleri uyarınca zina en sert şekilde cezalandırılmalıdır, hapis cezası geri getirilmelidir" diyen örümcek kafaların, zinaya verilen para cezasını fazla bularak itiraz eden, üstelik 12 altınını geri alan Elif Hatun'dan öğreneceği çok ders olsa gerektir.

De Profundis

Oscar Wilde iki yıl hapis yattığı cezaevinden "sevgilisi" Lord Alfred Douglas'a (Bosie), "derinliklerden sana sesleniyorum" anlamına gelen De Profundis adını verdiği uzun bir mektup yazar. Cezaevine girme sebebi de yaşadığı bu eşcinsel

aşktır. Edebiyat tarihinin şaheserleri arasına giren De Profundis, Oscar Wilde'ın Bosie'ye duyduğu aşkın, tutkuya, acıya, nefrete, suçlamalara dönüştüğü lirik bir metindir.

Oscar Wilde'in De Profundis'i yazdığı cezaevi hücresi. Kaynak: Wikipedia.

“Tüm bunların sonucunda, seni affetmem gerekiyor. Affetmek zorundayım. Bu mektubu senin yüreğine acı vermek için değil, kendi yüreğimden acıyı sökmek için yazıyorum.”

Oscar Wilde De Profundis’i yazdıktan iki yıl sonra, Paris’te yoksulluk ve unutulmuşluk içinde 46 yaşında ölmüştür (1900). Onu en verimli çağında öldüren bir hastalık değil, Kraliçe Victoria dönemi İngiltere’si cinsel ahlakının acımasız yasalarıdır.

Bugün İngiltere’de milletvekillerinin, bakanların bile eşcinsel birliktelikler yaşaması kimsenin umurunda değil ve eşcinsellik 1973 yılında hastalık olmaktan çıkarıldı. Şunu açık seçik olarak söylemek zorundayız ki, Oscar Wilde’ın sevgilisine yazdığı mektubun doğallığı, coşkuyla betimlediği duyguların insaniliği, homoseksüel dokunma yasaklarının ortadan kalkmasının ideolojik zeminini hazırlamıştır.

“Tarihi düzünden okumaya ayaklanan çocuklar”

“Tarihi düzünden okumaya ayaklanan,” dokunma arzularının dinle, yasalarla, örfle yasaklanışını ters kepçe edenler bu yazıdakilerle sınırlı değil şüphesiz. Üstelik tarih devam ediyor ve yeni “ayaklanmacılar” yetişiyor, tarihe yeni dokunuşlar ekliyorlar. Örneğin Almanya’da iki kardeşin cinsel birlikteliği nedeniyle

verilen hapis cezası Anayasa Mahkemesi'ne gidiyor. Mahkeme, Alman ceza yasalarının ensesti suç sayan hükümlerinin Anayasa'ya uygun olduğuna karar veriyor. Nedir, Anayasa Mahkemesi Hâkimi Winfried Hassemer, rızaya dayalı ve erişkinler arasındaki ensestin, devletin ceza yasaları kapsamına alınamayacağına, bunun devletin görevi olmadığına dair muhalefet şerhi yazıyor. Manifesto gibi yazılan bu şerh, günümüzde elden ele dolaşıyor, sessizce tartışılıyor.

Kaynak: Pixabay

Sivil toplum örgütleri, sol/sosyalist siyasi partiler, yazarlar, feministler, LGBTİ örgütleri ülkeden ülkeye,

yöreden yöreye türü ve dozu değişen “dokunma yasaklarına” ilişkin haksızlık ve eşitsizliklere karşı mücadele ediyorlar. Sosyalistler, tüm baskıcı rejimlerin uçkur denetleme meraklarını ve koydukları yasakları, iktidarların ideolojik aygıtları olarak görüyor; sınıf eksenli ve sisteme alternatif mücadele yöntemleri üretiyorlar.

Sohrab Sepehri (1928-1980) Kaynak: Wikipedia

Sonuç olarak İranlı şair Sohrab Sepehri'nin dediği gibidir aşkla dokunmak:

“Aşkı yağmur altında aramalı.

Yağmur altında bir kadınla sevişmeli.

Yağmur altında oyun oynamalı.

Yağmur altında yazmalı, konuşmalı, nilüfer dikmeli.

Yaşam sürekli ıslanmaktır.

Yaşam "şimdi" havuzunda suya girmektir.”

KAYNAKLAR

1-Giovanni Boccaccio, Decameron, Oğlak Yayıncılık, 2016.

2-Eric Bercowitz, Seks ve Ceza- Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi, Kolektif Kitap, 2013.

3-Richard Leakey- Roger Lewin, Göl İnsanları- Evrim Sürecinden Bir Kesit, Tübitak Yayınları, 1998.

4-James C. Davis, İnsanın Hikayesi- Taş Devrinden Bugüne Tarihimiz, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009.

5-Doğan Alpaslan Demir, Mülkün İktidarında Vuslat, Mukavemet Dergi, 6. Sayı, Ağustos 2017.

6-Ece Ayhan, Bütün Yort Savul'lar, Yapı Kredi Yayınları, 1993.

7- Sappho, Nedir Gene Deli Gönlnü Çelen, Çeviri: Cevat Çapan, Can Yayınları, Nisan 2014.

8-Kriton Dinçmen, Sapfo'nun Bütün Şiirleri, Yön Yayıncılık, 1997.

9-Aydoğan Demir, Zina Üzerine Düşünceler, Tarih ve Toplum Dergisi, Sayı 169, Ocak 1998.

- 10-Oscar Wilde, *De Profundis*, Can Yayınları, 2012.
- 11-Prof. Dr. Aysel Ekşi, *Eşcinsellik Bir Hastalık mıdır?*, Cumhuriyet Gazetesi, 3 Nisan 2010.
- 12-Sohrap Sepehri, *Suyun Ayak Sesi*, Pan Yayıncılık, 2006.
- 13-Colm Toibin, *Zamanın en önemli aşk mektuplarından: De Profundis, Oscar Wilde, Çeviri Simge Şirin*, Düşünbil Portal, 26 Eylül 2016.
- 14-Eylem Aydoğdu, *Oscar Wilde ile Douglas*, Evrensel Gazetesi, 12 Eylül 2016.
- 15-Bariş Terkoğlu, *Oscar Wilde da Yazmadığı Kitapla Yargılanmıştı*, Oda TV İnternet Sitesi, 11 Mayıs 2011.
- 16-Bengi Güven, *Yetişkinler Arası Rızaya Dayalı Ensest Devleti İlgilendirir mi?* Bianet İnternet Sitesi, 13 Eylül 2017.
- 17-Türkan Yalçın SANCAR, Tuğçe Nimet YAŞAR, *Ensest, “genel ahlak” ve Alman Anayasa Mahkemesi’nin kararı*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 80, 2009.

MÜLKÜN İKTİDARINDA VUSLAT

Kaynak: Pixabay

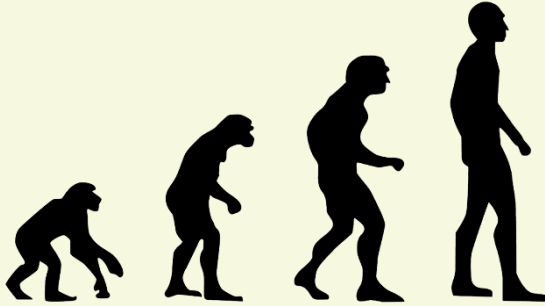
*“Aldık avratın hasını
Çektik değneğın yasını
Başımda kırdı su tasını
Kafacığım kır yazdı”*
Kaygusuz Abdal

Rhesus maymunu. Kaynak: Wikipedia.

Dişi Rhesus maymunu kızışma döneminde her keresinde partnerini değiştirerek ortalama olarak 17 dakikada bir cinsel ilişkiye girer. Rhesus dişileri karşı cinsle kalıcı ilişkiler kurmaz; gebe kaldığında da babanın kim olduğuyula ilgilenmez, yavrularına kendisi bakar ve kısa sayılabilecek bir sürede büyüyen yavrular başlarının çaresine bakacak hale gelirler.

Milyonlarca yıl önce yaşamış hominidlerin de Rhesus maymunları gibi “rastgele” cinsel ilişkiler kurduğu düşünülebilir. Doğum sonrası yavru bakımı kolay olduğu için hominidlerin “özgür” bir aşk hayatı olması anlaşılır bir durumdur.

Nedir, hominidlerin Homo Sapiens’e doğru evriminde bir yol ayrımı yaşanmış olmalıdır. Daha büyük bir beyin hacmine ihtiyaç duyan insan evrimi, büyüyen kafatasının doğum kanalında sıkışmasını engellemek için gebelik süresini kısaltmıştır. Kısalan

gebelik süresinin sonucu olarak neredeyse 10 yıl boyunca bakıma gereksinim duyan, daha büyük bir kafatası hacmine sahip Homo Sapiens ortaya çıkmıştır. Ancak evrim bir problemle daha karşılaşır; uzayan bakım süresi nedeniyle dişinin yavrusuna tek başına bakması ve sağ kalım oranını arttırması olarak dışıdır. Evrim, insan yavrusunun sağ kalım oranını arttırabilmek için, cinsel ilişkiden sonra başını alıp giden erkeğin dişiye ve yavruya bağını sürekli kılacak bir yöntem üretmek zorundadır, üretilen yöntem aşktır.

Aphrodite ve Ares yatakta basılır

Aşkı ve sevişmeyi simgeleyen Aphrodite, demirci tanrı Hephaistos ile evlidir. Kocasını becerikli ve

sanatçı bir tanrıdır ama çirkin ve topaldır. Aphrodite kocasını “aldatmaktadır”; sevgilisi yakışıklı, güçlü, kibirli ve aptal Savaş Tanrısı Ares’tir. Hephaistos zincirlerden oluşan bir tuzak kurar ikisine, Lemnos adasına gider gibi yapar, Ares ve Aphrodite yakalanırlar tuzağa, basılırlar yatakta sevişirken. Öfkelenir Hephaistos ve Zeus’a seslenir:

*“Zeus’un kızı Aphrodite hor gördü beni,
topalım diye hor gördü, sevdi Ares’i,
sevdi onu, yakışıklı çevik ayaklı diye”*

Hephaistos. Kaynak: ClipArt

Platon'a sorarsanız

Şölen adlı eserinde Sokrates'in ağzından, Aphrodite ve Ares'in aşkını dillendirir; Platon'a göre âşık olunan Aphrodite kusursuz, güzel, mutlu ve tamdır. Âşık Ares ise kusurlu, eksik ve mutsuzdur; Ares'in aşkı, kendinde olmayanı tamamlama arzusudur. Bir yandan da aşk, ölümsüzlüğü aramaktır, çünkü ebedi olmanın yolu kendi yerini alacak bir varlık yaratmak, yani üremektir. Özcesi aşk, ölümsüzlük sevgisidir.

Platon. Kaynak: Pixabay.

“Arzu ettiğine eli yetmesin!”

Platon Ortaçağ mistiklerine, Erken Modern Çağ’ın hümanistlerine, yakın çağın romantiklerine ve idealistlerine esin kaynağı olmuştur.

Oscar Wilde. Kaynak: Pixabay

Buna karşılık hepsinin aşk tanımlarının defterini dürenlerin başında Oscar Wilde gelir: Bir Nymphe yani peri kızı olan Ekho, Narkissos’a tutkundur. Karşılık vermez Narkissos Ekho’nun aşkına. Ekho aşk acısıyla kayaların arasında yankıya dönüşür. Öfkelenen Zeus Narkissos’u cezalandırır. Suda gördüğü kendi görüntüsüne âşık olan Narkissos, vuslatı gölde boğularak ölmekte bulur. Oscar Wilde

bu mitolojik öykünün devamını yazar: Narkissos'un ölümü su perilerini acıya boğar ama en çok ağlayan içine atlayıp öldüğü göldür. Ağlamaktan tuzlu suya döner göl. Su perileri şaşırır ve niye bu denli acılı olduğunu sorarlar. Gölün cevabı, eşcinselliği dolayısıyla aşağılanan, hapse atılan Oscar Wilde'ın toplumdan intikamıdır:

Michelangelo Caravaggio, suya bakan Narcissos. Kaynak: Wikipedia.

“Ben Narkissos’un ölümüne üzülmiyorum, O kendini görmek için üzerime her eğilişinde onun gözlerinde kendi güzelliğini seyrediyordum, şimdi onu kaybettiğim için ağlıyorum.”

Yedinci emir

İnsan yavrusunun yıllarca süren bakım gereksinimi, Homo Sapiens kadın ve erkeğini uzun beraberlikler kurmaya zorlamış, sosyal yaşamın geliştiği ilk uygarlıklar ile beraber bu birliktelik evlilik adıyla kurumsallaşmıştır. Kurumsallaşma önce gelenek ve kuralları sonra da yasaları dayatmıştır. Bildiğimiz en eski yazılı yasalar MÖ 2100 dolaylarına tarihlenen Sümer Kralı Ur-Nammu’ya aittir. Ur-Nammu yasalarının yedincisi zina yapan kadının öldürülmesine hükmeder. Hakkındaki zina suçlamasına ait kanıt bulunmadığı hallerde kadın nehre atılır, ölürse suçlu, kurtulursa masumdur. Ur-Nammu yasaları önce Hammurabi’ye, asırlar sonra da Tevrat’a ulaşır. Musa’nın on emrinin yedincisi olan “Zina etmeyeceksin” Hristiyanlık ve İslamiyet’e sızarak tüm insanlık tarihi boyunca zina yapan kadının zalimce cezalandırılmasına neden olmuştur.

Vuslat ve evlilik

Aşkın temel amacı vuslattır. Homo Sapiens için vuslat, düzenli cinsel ilişkiyi ve insan yavrusunun hayatta kalmasının sağlandığı beraberliği kapsar. Erken Modern Dönemde Avrupa'da eş seçimi bireylere bırakılmayacak kadar önemli hale gelmiştir. Yüksek sınıflar için evlilik, aile ittifakları sağlamak ve aile mülkünü çoğaltmak olarak planlanıyordu. Yoksulların evlenmesine ise iyi gözle bakılmıyor, desteklenmiyordu. Orta sınıf erkeği için temel kriterler onur, statü, güvenlik ve gelir sağlamaktır. XVI. Yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan evlilik kılavuzu adı altındaki kitapların Hristiyan ve Yahudi yazarları evlenilecek ideal kadında aranan özellikler konusunda fikir birliği içindedir: İffetli, neşeli, tutumlu, dindar, az konuşan, ev işlerinde becerikli olmalıydı kadınlar. Dini öğretiler evliliğin Tanrı'nın emri olduğunu, şehvet günahına karşı tek çare olduğuna işaret etmekteydi. Erken Modern Dönem boyunca evli olmayan erkekler meslek loncalarına ve yerel yönetim aygıtlarına kabul edilmiyor, söz hakkına sahip olamıyorlardı. Kadının erkeğe itaati toplumsal ve dini hiyerarşiye uygun olarak kurgulanmıştı.

XIV. Yüzyıldan sonra Avrupa mahkemelerinin çoğuna ait kayıtlar günümüzde ulaşılabilir durumdadır. Tecavüzün cezası idamdı; ancak erkeğe yönelen yaptırımlar çoğu zaman sadece kısa süreli hapis, para cezası veya “mağdurla” evlenmeye zorlamadan ibaretti. Kadın ise tecavüze direndiğini, yardım istediğini kanıtlamak zorundaydı. Aksi halde zinayla suçlanıyor ve idamla cezalandırılıyordu. Görüyoruz ki aşkın vuslatı olması gereken evlilik kurumunda aşkın esamisi okunmamıştır. Nedir, aşk yüzyıllar boyunca sanatçılara, şairlere, edebiyatçılara, ozanlara konu olmuştur. Nasıl mı?

Edebiyat “nesnesi” olarak aşk

Hera, Athena ve Aphrodite arasındaki güzellik yarışmasına Zeus tarafından tek jüri üyesi olarak atanan Truvalı Paris zor bir karar vermek zorunda kalır. Hera Asya krallığını, Athena sonsuz akıl ve başarıyı, Aphrodite ise Sparta Kralı Menelaus’un karısı Helena’nın aşkını vadeder. Paris Aphrodite’i seçer ama seçiminin bedeli ağırdır. Menelaus’un çağrısı üzerine toplanan Akhalar Truva’yı kuşatırlar⁹. On yıl süren bu kuşatmanın bir bölümünü anlatan

---

⁹ Truva savaşının tek ve en önemli sebebinin Paris ile Helena’nın aşkı olduğuna inanacak kadar saf olmadığınızı varsayıyorum.

Homeros'un İlyada Destanı ile insanlık tarihinin en büyük lirik metinlerinden biri ortaya çıkar.

Paris ve Helena'nın ilişkisini destanlara¹⁰ taşıyan motif içerdiği yasak aşktır. Aşk şairin eline düştüyse engellenmiştir; ıstıraba, ölüme, şiddete, ayrılığa, bulanmıştır. Ferhat ile Şirin, Romeo ve Juliet, Tahir ile Zühre aşklarında vuslat ancak ölümden gerçekleşir. XIV. yüzyılda Boccaccio'nun yazdığı Decameron çoğu aşk ve cinsellik temalı yüz hikâyeden oluşur. Örneğin Salerno prensi Tancredi'nin çok sevdiği kızı aşağı katmandan bir gençle aşkla sevişir. Durumu öğrenen Tancredi delikanlıyı öldürtür ve söktürdüğü kalbini altın bir kupa içinde kızına gönderir. Kızı kendi hazırladığı zehiri aynı kupaya dökerek intihar eder. Kültür tarihçisi Rougemont'un deyimiyle "Mutlu aşkın yazılı tarihi yoktur."

ve evrim kontrolden çıkar...

Hominidlerden Homo Sapiens'e giden milyonlarca yıl içinde evrim, insanoğlunu aşkla tanıştırmış olmalıdır. Evrimin başarısı, büyük oranda insan dışısının seçimlerine bağlıdır. Dişiler daha zeki, güçlü, becerikli, hayatta kalma yeteneği yüksek erkeklerin spermelerine sahip olarak evrime yön ve

---

¹⁰ İlyada Destanı

ivme kazandırır. Nedir, Engels'in daha XIX. yüzyılda işaret ettiği üzere vuslat kurumsallaşarak evliliğe ve aileye dönüşmüş dolayısı ile insan dışisinin seçimleri mülkiyet ve iktidar ilişkileri tarafından belirlenir hale gelmiştir. Bu sürecin insan evrimini kontrolden çıkardığını iddia etmek ve insan soyunun tükenişe ilerlediğini düşünmek yanlış olmasa gerek. Ama belki, doğum kanalından geçemeyen kafataslarımızın taşıdığı 1400 gramlık beyinlerimiz, mülkiyetin iktidarına direnerek aşka bir özgürlük yolu bulabilir. Andrey Voznesenski'nin Oza şiiri gibi:

“Suçlayamam bırakıp gittiğin için beni.

Şükür ki girdin yaşamıma.”

KAYNAKLAR

1- Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, 1978, İstanbul.*

2- Homeros, *İlyada, Çeviri A. Kadir- Azra Erhat, Sander Kitabevi, 1967, İstanbul.*

3- Homeros, *Odyseia, Çeviri Azra Erhat- A. Kadir, Sander Kitabevi, 1981, İstanbul.*

4- Enis Batur, *Aşk Üzerine Marazi Bir Deneme Daha, Cogito Dergisi, Sayı 4, Sayfa 5-8, Yapı Kredi Yayınları, 1995.*

5- Eric Bercowitz, *Seks ve Ceza- Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi, Kolektif Kitap, 2013, İstanbul.*

6- Richard Leakey- Roger Lewin, *Göl İnsanları- Evrim Sürecinden Bir Kesit, TÜBİTAK Yayınları, 1998, Ankara.*

7- James C. Davis, *İnsanın Hikayesi- Taş Devrinden Bugüne Tarihimiz, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009, İstanbul*

- 8- John Gribbin- Jeremy Cherfas, *İlk Şempanze-İnsanın Kökeninin Peşinde*, Alfa Yayınları, 2012, İstanbul.
- 9- Olcay Yılmaz, *Kadın Ve Penis*, Düşünbil Yayınları, 2011, İzmir.
- 10- Reay Tannahill, *Tarihte Cinsellik*, Dost Kitabevi Yayınları, 2003, Ankara.
- 11- Jared Diamond, *Seks Neden Keyiflidir*, Varlık Yayınları, 1996, İstanbul.
- 12- Oscar Wilde, *Bütün Masallar, Bütün Öyküler*, İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, İstanbul.
- 13- Yuval Noah Harari, *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens*, Kolektif Kitap, 2012, İstanbul.
- 14- Giovanni Boccaccio, *Decameron*, Çeviri Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları, 2016, İstanbul.
- 15- Eflatun, *Şölen*, Çeviri Azra Erhat- Sabahattin Eyuboğlu, Remzi Kitabevi, 1958, İstanbul.
- 16- Ahmet Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi 2*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, İstanbul.
- 17- Merry E. Wiesner- Hanks, *Erken Modern Dönemde Avrupa*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, İstanbul.

18- Friedrich Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, Sol Yayınları, İstanbul.

19- Andrey Voznesenski, *Oza*, Çeviri Mehmet Doğan - Turgay Gönenç, Ada Yayınları, 1981, İstanbul.

20- Doğan Kaya, *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2001, Ankara

21- İsmail Özmen, *Alevi- Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Cilt: 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

BİNİR GECE MASALLARINDA KORKU ÖĞELERİ

Kaynak: Pixabay

Binbir Gece Masalları'nın beş yüz elli beşinci gecesinde...

Bağdat kentinde bahtsız, fakir ve her şeyden yoksun bir balıkçı yaşarmış. Öylesine fakirmiş ki evlenmek için gereken birkaç bakır parayı bile bir araya getiremezmiş.

Kaynak: Pixabay

Bir sabah, kör, topal bir maymun çıkmış ağından ve balıkçının yüz altın dinar kazanmasını sağlamış. Balıkçı o zamana kadar değil yüz altın dinarı, bir

tanisini bile görmüslüğü yokmuş. Halife Harun Reşit'ten daha zengin olduğuna karar veren balıkçı, akşam olunca türlü çeşit hayaller kurarak, dokunsan yıkılacak derme çatma kulübesine gitmiş. Kazandığı yüz altın dinarını iyice saklamış saklamasına ama içini de bir endişe sarmış yoksul balıkçının. “Halife yüz altınım olduğumu duyarsa nice olur halim” demiş kendi kendine. Paralarının yerini döve döve söyletirler korkusu aklını almış balıkçının. Ne denli dayak yerse yesin paralarının yerini söylememeye karar vermiş. Nedir, Harun Reşit'in dayak işlerinden sorumlu adamı Güve Ahmet'in atacağı sopaya dayanabilmek kolay değilmiş. Altınlarının yerini söyletmek için yiyeceği dayağa alışmak için kalın ve sağlam bir sopayla kendini feci şekilde dövmüş.

Kaynak: Pixabay

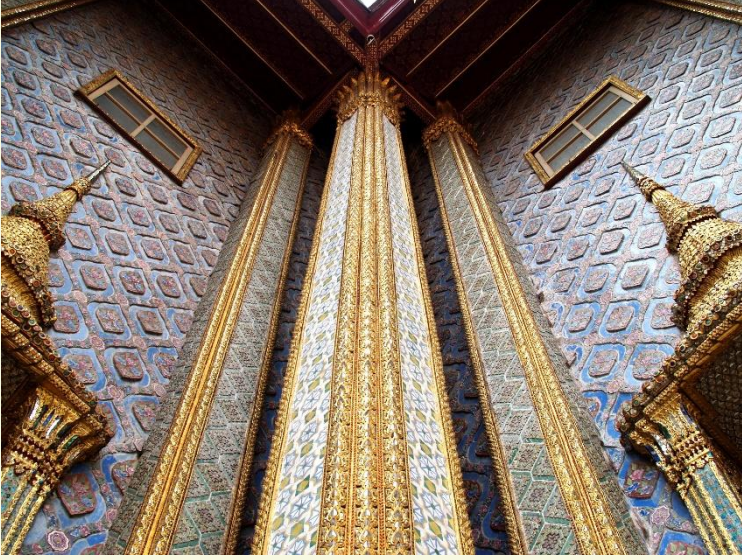
Balıkçı yiyeceği dayağın korkusuyla kendini sopalarken, Halife Harun Reşit kendisine güzeller güzeli bir cariye getiren kle satıcısına on bin altın dinar ödemekle meşglmş. Öyle ki, bir ay boyunca eşi Zübeyde ve diğer cariyelerini ihmal etmiş. Sırası gelmişken şunu da söylemeden geçmemeli; tarihçiler, Harun Reşit'in Zübeyde ile olan evliliklerinde gelinin kendisine takılan mücevherlerin ağırlığından yryemediğini, hizmetkarları tarafından taşınmak zorunda kalındığını anlatıyorlar.

Beşinci Abbasi Halifesi olan Harun Reşit, babası Mehdi'nin ölümünden sonra korkulu günler yaşamıştır. Zira babası Halife Mehdi'den sonra kardeşi Hadi halife olmuştur. Mehdi, cariyelikten gelme Hayruzan'dan olma iki oğlunu varis ilan etmiştir. Birinci varis Hadi, ikincisi Harun'dur. Anne Hayruzan devlet yönetiminde büyük söz sahibidir. Yeni Halife Hadi bir yandan annesi Hayruzan'ın iktidardaki gücünü kırmaya öte yandan da kendisinden sonraki varisin kardeşi Harun değil, oğlu Cafer olması için uğraşmaktadır. Lamı cimi yok, Harun'un hayatı tehlikededir. Tarihi Mesudi Halife Hadi için, "sert, ahlak yoksunu, yanına salavatla varılır, n sıra yalın kılıç, topuz omuzda, yayda ok muhafız taşıyan ilk halife," diye yazar. Hayruzan,

oğlu Hadi'nin sözünü dinleyip köşesine çekilecek bir kadın değildir. Valide Sultan unvanıyla gücünü daha da arttırmıştır. Hadi, annesi Hayruzan ve kardeşi Harun'u zehirletmeye çalışır, başaramaz. İşte tam bu aşamada tarih sahnesine Yahya bin Halid el Bermeki çıkar. Bermeki ailesi İranlıdır, güçlü ve köklü bir aile oldukları, Emeviler'in son döneminde Budizm'den İslam dinine geçtikleri biliniyor. Yahya, saray içindeki bu amansız çekişmede Hayruzan ve Harun'un tarafında yer alır, bu nedenle Harun'la beraber hapsedilir. Hadi halifeliğinin ikinci yılında, 24 yaşında kuşku bir biçimde ölür. Hadi'nin annesi Hayruzan tarafından zehirlendiği veya boğdurulduğu sanılmaktadır. Hayruzan ilk olarak Yahya'nın serbest bırakılmasını ve duruma el koymasını sağlar. Harun'u uyandırmaya gönderilen Emir Herseme "Müminlerin komutanı uyanın" diyerek seslenir. "Bana böyle hitap ettiğinizi kardeşim duysa halim nice olur" diyerek korkuyla uyanan Harun, 786 yılında 23 yaşında halife ilan edilir.

Geleneksel tarih anlatımı, VIII. Yüzyıl sonlarında Harun Reşit dönemini Abbasi İmparatorluğu'nun doruk noktası olarak tanımlar. Dicle nehri yanında inşa edilen Huld Sarayı'nın görkem ve ihtişamı

olağanüstüdür. Tarihçi Taberi, sarayın içinde pembe çiçekli ağaçlarla kaplı bir iç bahçe olduğunu, bahçede gül rengi halıların bulunduğunu, gül rengi giysiler içindeki hizmetçilerin hizmet ettiğini anlatır. Harun Reşit, müminlerin emiri, altın iplerle dokunmuş, ilmikleri arasında inciler bezenmiş halılar, altından yapılmış avizelerle donatılmış görkemli sarayında yaşamaktadır.

Görsel temsilidir. Kaynak: Pixabay

Harun Reşit'i öven dizeler yazan şairler avuç avuç altın dinarla ödüllendirilir. Harun'un eşi Zübeyde'nin, kendisine övgüler düzmeyi becerebilen şairlerin ağzını incilerle doldurduğu biliniyor.

Kaynak: Pixabay

Nedir, bütün bu zenginlikten orta ve alt tabakadaki insanların yararlanabildiği sanılmamalıdır. Yukarı Mezopotamyalı bir din adamı olan Denys de Tell Mahre, toplumun yoksul kesiminin kaderini yazmıştır. Vergi toplayıcıların keyfiliğini, verginin nakit para olarak talep edildiğini, bu nedenle tüccarların vergi memuruyla birlikte hareket ederek ürünü ucuza kapattıklarını anlatır Mahre. Ödemelerin gecikmesi şiddetle cezalandırılmakta, insanlara işkence edilmekte; bazı köylüler bu koşullar yüzünden kaçarak eşkiya çetelerine katılmaktadır. Kaçan köylülerin borçlarından bağlı olduğu aile, kabile, aşiret sorumlu tutulduğundan, en yakın aile bireyleri bile kaçan kardeşlerini ihbar etmektedir. Kaçakların sebep olduğu eşkiyalık

olayları dini özellikli, “mesihçi” ayaklanmalarla iç içe geçmiştir. Bu ayaklanmalar hemen daima çok kanlı bir biçimde bastırılmıştır.

Kaynak: Pixabay

Halife ve üst yönetimdekiler gözlerine kestirdikleri ev, arazi, dükkânlara sahip çıkmışlar, sahiplerini de devlet ve İslam düşmanı ilan etmişlerdir. Öte yandan Harun Reşit, Ali yandaşlarına karşı büyük bir korku ve güvensizlik beslemekte, isyana yol açacağından şüphelenilen en küçük kıpırdanmalar bile zalimce bastırılmaktadır. Örneğin, ayaklanan Ali yanlısı Yahya bin Abdullah öldürülmeyeceği sözü karşılığında teslim olur ve affedilir. Nedir, Yahya bin Abdullah verilen söze rağmen Harun’un emriyle öldürülür. Kerbela’da öldürülen Hüseyin’in torunlarından, siyasetle uğraşmayan Musa bin Kazım tutuklanır ve hapiste ölür.

Binbir Gece Masalları'nın, Bağdat'ta tebdili kıyafet dolaşan üçlüsü, Halife Harun Reşit, veziri Cafer Bermeki ve Mesrur'dan oluşmaktadır. Mesrur, Harun'un yanı başından ayrılmayan özel celladıdır. Halife'nin bir sözü hatta işareti ile kafa keser, kafayı bir kalkanın üstüne koyarak Halife'ye sunar. Cafer ise veziri ve sütkardeşidir. Harun Reşit'in halife olmasını sağlayan, annesi Hayruzan ile kardeşi Hadi'nin ölümünü organize eden Yahya Bermeki'nin oğludur Cafer. Harun halife ilan edildikten sonra önce Yahya, daha sonra oğulları Fadıl ve Cafer imparatorluk mührünü taşımışlardır. İbn-i Haldun "İmparatorluğun idaresi ve hükümetin dümeni Cafer'in ellerindeydi" demektedir. Binbir Gece Masalları'nın son günleri, Bermeki ailesinin trajik sonunu anlatır. Şehrazat, Bermeki ailesinin sonunu anlatmak istemez. Nedir, Şah Şehriyar ısrar edince şu cümleyle başlar hikâyesine.

"İşit öyleyse, ey bahtı güzel şah, Halife Harun Reşit'in saltanatına dört ırmağın yıkayamayacağı kanlı bir leke düşüren gözyaşı dolu öyküyü."

Taberi'nin anlatımına göre Harun Reşit'in halife olmasının üzerinden 16 yıl geçmiş, Mekke'den dönmekte olan Harun ve saray erkânı mola vermiştir. Yahya, Fadıl ve Cafer ile devlet işlerini

görüştükten sonra Harun çadırına çekilir. Akşam saatlerinde Mesrur'u yanına çağırır ve Cafer'in kafasını kesip getirmesini ister. Mesrur'un getirdiği Cafer'in kesik kafasına tükürür Harun. Cafer'in kesik başı Bağdat'ta ana yolların açıldığı Orta Köprü'de, ikiye bölünen vücudu Aşağı ve Yukarı Köprü'de iki yıl boyunca sergilenmiştir. Aynı gece Yahya ve Fadıl zincire vurulur, hemen akabinde tüm Bermeki ailesi üyeleri ve hatta hizmetkârları tutuklanır, tüm mal ve mülkleri müsadere edilir. Yahya ve Fadıl hapiste öleceklerdir.

Kaynak: Pixabay

Bermekiler'in katledilmesi yüzyıllar boyunca İslam toplumlarında bir korku iklimi yaratmış, İran kökenli bu büyük ve köklü ailenin yok edilişi Ali yanlılarının bölgede bir mezhep olarak örgütlenmesi sürecini hızlandırmış, Pers kültürünün Abbasi Devletine ve Arap kültürüne karşı koyuşuna siyasal zemin hazırlamıştır. Özellikle Cafer'in öldürülüşü, bin yılı geçkin bir süredir şiir, edebiyat, müzik, tiyatro eserlerine yansımış, pek çok akademik çalışmaya konu olmuştur. Harun'un söylediği "Cafer'i niye öldürttüğümü sağ elim biliyor olsa, onu keser atardım" sözü, bunun bir anlık bir öfke sonucu yapıldığı şeklinde yorumlansa da Cafer'in cesedinin iki yıl boyunca sergilenmesi bu iddiayı çürütmektedir.

Harun Reşit'in Cafer'e yönelik nefretine cinsiyetçi yorumlar yapılmış, aralarında eşcinsel ilişki olduğu öne sürülmüş, ancak tarihçilerce doğrulanmamıştır. 9. Yüzyıl tarihçisi Taberi, Harun'un kız kardeşi Abbase Sultan'la Cafer arasında yasak ilişki olduğunu ve bu yasak aşktan bir çocukları olduğunu, Abbase ve çocuğun diri diri gömüldüğünü öne sürmüştür. Bu öykü Binbir Gece Masalları'nda da işlenmiş, yüzyıllar boyunca pek çok toplumun popüler kültürlerinde yeniden yaratılmıştır.

Muhammed bin Cerîr Taberî (839 - 923) Kaynak: Wikipedia.

Ancak Cafer ve Abbase Sultan'ın “yasak aşkı” İbn-i Haldun tarafından gerçekçi bulunmamıştır¹¹.

---

¹¹ İbn-i Haldun'un Binbir Gece Masallarındaki hikayelere olan itirazı tarihsel belgelere değil, bir İslam halifesinin bu tip olayların içinde olmasının mümkün olmadığına dair inancına dayanmaktadır.

Ibn-i Haldun (1332-1406) Kaynak: Wikipedia

Olasıdır ki; eşcinsellik ve yasak aşk temaları ile siyasal zalimlik bir nebze olsun sulandırılmış, küllendirilmiştir. Bermeki ailesinin Ali yanlıları ile daha yumuşak ve uzlaşmacı bir tutum içinde olması Harun Reşit'i korkutmuş olmalıdır. Bermeki ailesi,

devletin tüm mekanizmaları üzerinde hâkimiyet kurmuştur, servetleri Harun Reşit’le yarışır haldedir. “Abbasi hilafetinin sahibi” olan Haşimi ailesinin iktidardaki etkisi zayıflamış, oluşan zenginlikten aldıkları pay azalmıştır. Haşimi ailesinin Harun Reşit’e “devletin Budist dönmelere teslim edildiği” baskısı yaptığı gözden uzak tutulmamalıdır.

Binbir Gece Masalları Şah Şehriyar ile Şehrazat’ın mutluluk, zevk ve neşe içinde bir ömür sürdürdüklerini anlatarak son buluyor. Nedir, her evlendiği kadını ertesi sabah idam ettiren bir hükümdara, 1001 gece boyunca masal anlatarak hayatta kalmayı başarmış olan Şehrazat’ın, babasının her sabah koltuğunun altında kefenle kızının kapısında beklediği bu korku dünyasında nasıl olup da mutlu, mesut, olabildiğini bilmek isterdim doğrusu...

Unutmayalım, yüz dinarını halifeye kaptırma korkusuyla kendine eziyet eden balıkçı ile yaşadığı zulümden kaçıp eşkıya olanlar hala aramızda yaşıyor, bizden biri ve biz olarak.

KAYNAKLAR

- 1- *Andre Clot, Harun Reşid ve Abbasiler Dönemi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007.*
- 2- *İbni Haldun, Mukaddime, Kaynak Yayınları, 2015.*
- 3- *Bernard Lewis, Tarihte Araplar, Düşün Yayınları, 2015.*
- 4- *Binbir Gece Masalları, Yapı Kredi Yayınları, iki cilt, 2014.*
- 5- *Kadir Kan, Emiretü'l- Mü'minin: Zübeyde Binti Cafer, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, 2011.*

ANADOLU'NUN SÖZLÜ KÜLTÜRÜNDE ÖFKE İZLERİ

Halk ozanı Seyrani.

“Bitmez oldu harmanların eyisi

Hurma tadı verir erik kayısı

Sadırazam etsen eğer seyisi

ölmüş eşek arar nalın sökecek”

Aşık Seyrani

Kaynak: Pixabay

ince fikirli, gönül adamı bir halk ozanı, sevgilisi tarafından terk edilince, acısını ve öfkesini senin/benim gibi dile getirecek değil ya, eski

sevgilisini “sazlarda inleyen telden beter ol” diye kargışlamıştır¹².

“Bana gam kasavet veren sevdiğim

Yaprağını döken gülden beter ol

Derdi bana reva gören sevdiğim

Sazlarda inleyen telden beter ol”

Nedir, Karacaoğlan’ın gönlünü kaptırdığı “ak gelini” pek de incelikle kargışladığı söylenemez.

“Yaz olanda ısıtmalar tutasın,

Güz olanda terlenmeye yatasın,

Acı acı kırk yıl ağrı çekesin,

Daha derdim az, diyessin ak gelin.”

Haksızlığa uğrayan ve bunu telafi edemeyen insanın öfkesi fenadır. Namaz kılmak için gittiği camide çıkardığı ayakkabıları çalınan ozan¹³, hırsız fena halde benzetmiştir şiiriyle.

“Dertli olup yareleri açıla

Uyuz olup iltihaplar saçıla

---

¹² Beddua etmiştir.

¹³ Talip Kılıç, Hırsıza Beddua şiiri.

Tez günde boyuna kefen biçile

Haramdan kazancı bulan o hırsız.”

Binlerce yıl boyunca haksızlığa, adaletsizliğe, zulme uğrayan insanın vicdanında uyanan isyan, hiddet ve öfkeyi susturma çabasının ilk adresi hukuk olsa da hukukun tıkandığı yerde kötülüğün cezalandırılması görevi ilahi bir güce, tanrıya havale edilmiştir. Çoğu kez başa gelenlerin insanın alınına felek tarafından yazıldığı varsayılmıştır. Gurbet temalı bir manide, “zalim felek” de beddualardan nasibini almıştır:

“Armut dalda dal yerde

Bülbül öter her yerde

Kör olsun feleğin gözü

Her birimiz bir yerde”

Celali

Kendinizi Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait televizyon dizilerine fazla kaptırıyorsanız, “XVI. yüzyılın ihtişamı” içinde yaşamadığınıza hayıflanıyor olabilirsiniz. Ülkemizin resmi tarih anlayışı Kanuni Sultan Süleyman dönemini Osmanlı İmparatorluğu’nun zirvesi sayar. Bu zirve,

imparatorluk sınırlarının çevrelediği alanın kilometrekaresi cinsinden ölçülmüştür. Yıllarca lise kitaplarının yutturmaya çalıştığı tarihe göre, Kanuni sonrası padişahların yetersizliği ve seferlere katılmayışi nedeniyle tımarlı sipahiler ayaklanmış, “Kızılbaş” tarikatlar halkı kıskırtmış ve hülasa¹⁴ “duraklama devri” husule gelmiştir. Palavra. Osmanlı tarihinin altın çağı sayılan XVI. yüzyılda toplumun öfkesi tüm Anadolu’yu sarmaya koyulmuştur.

“Kimi tutabilirsen” şeklinde bir vergi toplama usulünüz varsa toprağının başında ter döken çiftçilerin gırtlığına çökmekten başka çareniz olamaz. Osmanlı’nın da yaptığı budur. Devlet her mali darlığa düşüşünde vergileri arttırmış, köylüler ödeyemeyecekleri bir vergi borcunun altına girmiştir. Üstüne üstlük vergiyi toplamak üzere görev verilmiş dirlik sahipleri, kendilerine bağlı köylüleri soyup soğana çevirince tarım emekçilerinin çiftbozan¹⁵ olmaktan başka çareleri kalmamış,

---

¹⁴ Hülasa: Özetle

¹⁵ Çiftbozan: Osmanlı Devleti’nin tımar sisteminde işlemekle yükümlü olduğu toprağı bırakıp gidenlere verilen ad. Bu kişilere “çiftbozan harcı” adı verilen bir ceza verilmektedir.

köyünü ve tarlasını terk eden çiftçiler dört köşe bucağa dağılmış, “büyük kaçgunluk¹⁶” başlamıştır.

Çiftbozanlar kırıgın, mutsuz ve açtı, aidiyetlerini yitirmiş ve öfkeliydiler. Nedir, düzeni değıştirecek ideolojik aygıtlardan ve örgütsel becerilerden yoksundular. Bu nedenle vilayet yönetiminde bulunan, Osmanlı'nın ehli örf diye tanımladığı ve çıkarları gereğı sarayla ters düşerek isyan etmiş paşa, vali, beylerbeyi, kadı, subaşı vb. yöneticilerin etrafında toplanarak Celali isyanlarına ait güçlerin bir parçası oldular.

Öte yandan da medreseler ve medrese öğrencilerinin sayısı giderek artmaktaydı. Çocuklarının kendi yoksulluklarını paylaşmasını istemeyen köylüler, çocuklarını medreselere yönlendirmiş, öğrenimlerini bitiren gençlerin iş bulamayışları, genç yaşta izbe ve tikiş tikiş medrese odalarında yaşayan medrese öğrencilerinin (suhte taifesi) ruhsal bunalımları onları fiziksel ve ahlaki bir

---

¹⁶ Büyük kaçgunluk: Celali isyanları sırasında halkın çift bozarak büyük kentlere göç etmesi ve/veya eşkıya çetelerine katılmasıyla ortaya çıkan kaos ortamına verilen ad.

çöküntüye uğratmış, kan dökücü suhte ayaklanmalarına sebep olmuştur¹⁷.

Görsel temsilidir. Kaynak: Wikipedia

Anadolu öfkeyle kıvranıyor ve bu öfke tüm kısıcılığına, yaygınlığına rağmen toplumsal yapıyı değiştiren dinamik bir eylemliliğe dönüşemiyordu. Evet, dönüşemiyordu ama içlerindeki öfkeyi türkülere, destanlara, manilere, ağıtlara, kargışlara aktardı Anadolu insanı. Bugün Anadolu'nun yüzlerce yıllık öfkesini bu sözlü kültür sayesinde tanıyoruz.

---

¹⁷ Celali ayaklanmaları üzerine çalışan Prof. Dr. Mustafa Akdağ, suhte ayaklanmaları ile medrese öğrencilerinin ahlaki çöküntüleri arasında yakın ilişki olduğunu iddia eder.

“Şalvarı şaltak Osmanlı

Eyeri kaltak Osmanlı

Ekende yok, biçende yok

Yiyende ortak Osmanlı¹⁸”

Tu yüzüne, lanet şanına Yezit

Anadolu insanı, yüzlerce yıl boyunca ezilmişliğini, çaresizliğini, öfkesini sözlü edebiyat türlerine taşıırken, kendi kültürel kodlarının korunmasını ve yeniden üretilmesini sağlamıştır. Özellikle karşıtlıklara ve tekrarlara dayalı beddua ve hiciv türü eserler toplumsal muhalefetin işlevlerini üstlenmiştir. XVI. Yüzyıl sonunda yaşamış olan Teslim Abdal’ın, her türlü kötülüğün, zulmün ve din kökenli zalimliğin simgesi olarak kabul edilen Yezit için yazdığı şiir çarpıcıdır.

“Kara köpek gibi kuyruk vurursun

Gelene geçene havlar ürürsün

El sana güler, sen kime gülürsün

Tu yüzüne, lanet şanına Yezit”

---

¹⁸ Yazdığım dördlüğü 1979 yılında Tarih hocası babam Aydoğan Demir’den öğrendim.

Bazı halkbilim çalışmacıları kargışları bir çeşit psikolojik rahatlama aracı ve öfkenin kontrolü, deşarjı olarak değerlendirmişlerdir. Bu haliyle kargışlar bir tür sosyal kontrol aracı olarak değerlendirilebilir. Kanımca, birey düzeyinde kargışlar öfkeyi sönümlese bile, sözlü kültüre aktarılan kargışların toplumda oluşturduğu kümülatif öfke farklı bir gözle okunmalıdır. Buğdayı noksan ölçerek kendisini dolandıran Seyit Efendi'yi kargışlayan halk ozanı Ruhsati, bireyin hak arama çabasını destekler, güçlendirir, topluma mal eder:

“Ölçtün özeni özeni

Sen ettin bana düzeni

Yerin katran kazanı

Pişesin Seyit Efendi”

1848 yılında halkın cahilliğini sömüren hâkim ve kadıların kurduğu rüşvet düzenini sert bir dil ile hicvetmiştir halk ozanı Seyrani:

“Rüşvet ile yazar hâkim hücceti¹⁹

Hüccet ile alır kadı rüşveti

Halk bilmiyor dini, şer'i, sünneti

---

¹⁹ Hüccet: Senet, ilam, mahkeme kararı.

Bozuldu, sikkenin tuncuna kaldık²⁰

Lise tarih kitaplarının “büyük inkılapçı” diye tanıttığı II. Mahmut dönemindeyiz. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa ayaklanmış, Balkanlar kaynıyor, Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa bağımsız bir hükümdar gibi davranıyor, devlet adamları cebini doldurma peşinde. Âşık Mehdi bir şiirinde devletin yönetim mekanizmalarındaki çöküşe dikkat çekiyor:

“Ricalin²¹ cümlesi devlete hayın”...

Her gelene verme tuğ ile sancak,

Rüşvet almasını bilirler ancak”

“Sultan Hamit bizzat gafletten uyan”

Anadolu insanı bitik, yoksul, umutsuz. Osmanlı ise konar/göçer Türkmen aşiretlerini düze indirmeye çalışıyor. Göçerler düze inecek, tarımla uğraşacak, ırgatlık yapacak ve Osmanlı’ya vergi verecek. Devlet kimin nerde olduğunu bilecek, denetleyecek. Göçer topluluklarının öfkesi büyür, büyür ve isyana durur.

---

²⁰ Sikke: Madeni para Tunc: Altına bakır karıştırıp ayarı düşürülen bozuk paraya denir.

²¹ Rical: Yüksek düzeyli devlet adamları.

Tam da bu zamanlarda Toros dağları Dadaloğlu’nu tarih sahnesine sürer:

“Aşağıdan iskân emri gelince

Sararıp da gül benzimiz solunca

Malım mülküm, Seyfi gözlüm kalınca

Kaypak Osmanlılar size aman mı”

Dadaloğlu. Kaynak: Wikipedia

Dadaloğlu Őiri Türkmen aŐiretlerinin sözlü tarihi olmuştur. Dadaloğlu, toplum fkесinin nasıl olup da devlete karşı bir kalkıŐma ürettiğinin, isyanın kültür kodlarının halkın kolektif bilincine akıŐının resmini çizer. Bildiğimiz odur ki, Dadaloğlu'nun Őiriyle, toplum fkесinin sebep olduğu isyanın meşruiyet sınırları halkın biriken belleklerine kazanmıŐtır.

“Hakkımızda devlet etmiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizimdir”

1870- 1874 yılları arasında özellikle Orta Anadolu'yu kasıp kavuran bir kıtlık yaŐanır. Halkın yaşadığı sefalet, dönemin yiyici idarecilerinin icraatları ile tam bir zulme dönüşmüştür. Dönemin halk ozanı Kararı, yazdığı Kıtlık Destanı'nda köylülerin acılarını sazının telleriyle dillendirir:

“Sene doksan²² oldu, kurudu otlar

Savruldu toprağı, kumlar periŐan”

Kararı, yaşanan acıların köylülüğün fıtratından olmadığını bilir ve sert bir dille seslendirir; “Halimizi sen bil Padişah Efendi” başlıklı dizeler yenir yutulur gibi değildir:

---

²² Sene doksan oldu: 1290 yılı kastediliyor. (1874)

*“Fukara koyundur, valiler sağar
Halini arzetsse başından savar
Derdini söylese yanından kovar
Böyle bir müşküldür, haller perişan.”*

1989 Sovyetler pulunda Azerbaycan'lı Köroğlu efsanesi Kaynak: Wikipedia

“Yaşadığımız toprakların öfkeyle ürettiği sözlü kültür, bilgelik ve akılla donanmış bir Anadolu insanı yaratmıştır” diyebilmeyi çok isterdim. Nedir, yüzlerce yıldır envai türden zalimlikle, iktidar hırslılarının kahpelikleriyle, türlü çeşit dini taassup ve dogma ile iç içe yaşamış; savaşın, nefret dilinin ve şiddetin binlerce kez üstünden geçtiği bir Anadolu’dan bahsediyoruz. Bolu Beyi’ne direnen bir celali eşkiyasını, “benden selam söyleyin Bolu Beyi’ne” diyen Köroğlu’nu kahramana dönüştürmüş bir Anadolu bu.

Yaşadığı bütün acılara rağmen, 93 Harbi diye bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus savaşından sonra Ardahan Destanı’nı yazan halk ozanı Sefili’nin doğrudan padişaha seslenişi, sözlü kültürün bir isyan dili olduğunun çok açık kanıtlarından biridir:

*“Sultan Hamit²³ bizzat gafletten uyan,
Ortada ezildi çok sabi sıbyan”*

---

²³ Sultan II. Abdülhamit

II. Abdülhamit. Kaynak: Wikipedia

Günümüzde, ozanın²⁴ zalimleri “Nasırlı ellerde kir olasıca” diye kargışladığı akıl ve zarafet, yeni bir kuşak yetiştirmektedir. Baskılara “orantısız zekâ” ile cevap vermeyi başaran, öfkesini bilgi ve bilinçle besleyebilen, alınacak yolu uzun, ortak aklın

---

²⁴ Aşık Halil Soyuer

gücünün bilincinde bir genç kuşaktan söz ediyorum.
Umuyorum, ummak istiyorum.

KAYNAKLAR

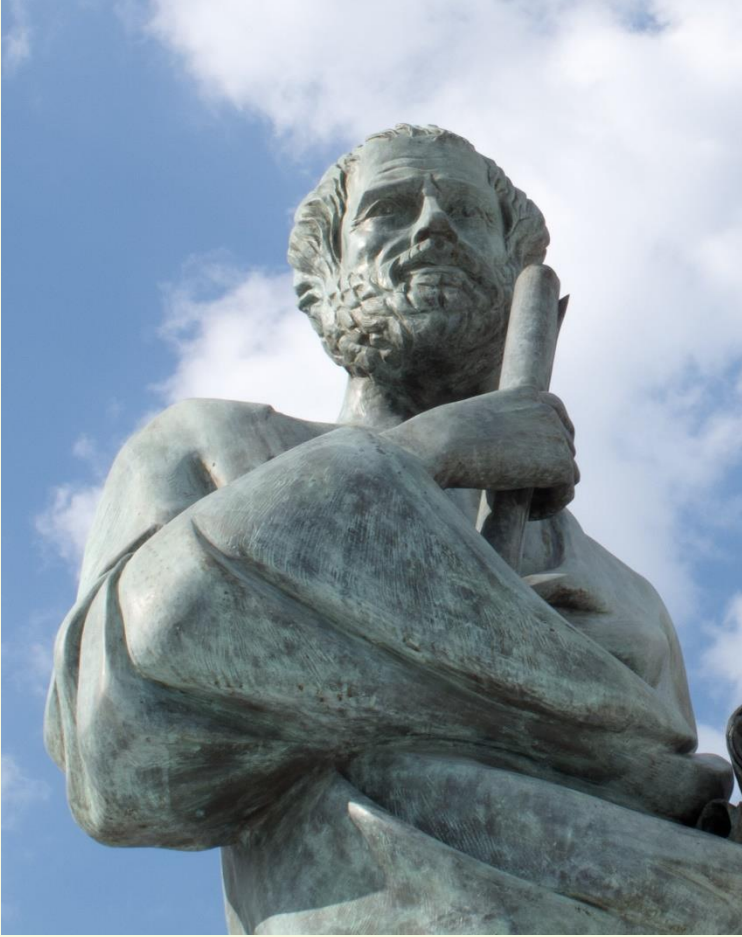
- 1- Doğan Kaya, *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2001.
- 2- Cahit Öztelli, *Uyan Padişahım*, Milliyet Yayınları, 1976.
- 3- Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası (Celali İsyancıları)*, Cem Yayınevi, 1995.
- 4- Pertev Naili Boratav, *Köroğlu Destanı*, Adam Yayıncılık, 1984.
- 5- Doğan Kaya, *Dualar ve Beddualar, Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 4, Sivas, 1997, s. 99- 121.
- 6- Öykü Terzioğlu, *Alkış ve Kargışların, Sözlü Kültürdeki Yerleşik Kodların Aktarımını ve Yeniden Üretimini Kolaylaştıran Biçimsel Özellikleri*, Milli Folklor, Sayı 75, Yıl 19, 2007.
- 7- Ozan Yılmaz, *“Toprak Başa, Baş Toprağa” Tarihi Bir Türk Kargışının Klasik Türk Şiiri’ne Yansımaları*, Milli Folklor, Sayı 101, Yıl 26, 2014.

8- Sibel Kocaer, *Bir Sosyal Kontrol Aracı Olarak Beddualar ve İnternet*, *Milli Folklor*, Sayı 75, Yıl 19, 2007.

9- Mehmet Çevik, *Bedduanın Estetik İfadesi: Manilerde Kargışlar*, *Türkbilig*, 2015/30: 1-21.

CESARETİNİZİ NASIL ALIRSINIZ?

Sokrates. Kaynak: Pixabay

“...kötülük ölümden daha hızlı koşar. Ben yaşlı ve ağır olduğumdan, bana yavaş koşan ölüm yetişti; oysa beni suçlayanlar güçlü ve çevik olduklarından, onlara da çabuk koşan kötülük yetişti. Şimdi ben, tarafınızdan ölüm cezasına, onlarda gerçek tarafından kötülüğün ve haksızlığın cezasına çarptırılarak ayrılıyoruz.”

Sokrates’in savunmasından.

Alman yazar N. Mahler, Der totale Rausch isimli kitabında Naziler hakkında bir dizi iddiayı gündeme taşıdı. İddialar yeni değil, nedir, kitap faşizmin biyopolitik yanının daha iyi anlaşılmasını sağlamış görünüyor. Anlıyoruz ki, Naziler Polonya işgalinden, SSCB saldırısına kadar her cephede pervitin adıyla bilinen ve kimyasal içeriği metamfetamin olan bir “ilacı” askerlerde kullanmış; psiko aktif olan pervitinin verilmesi ile askerler terminatör cinsinden, “cesur” savaş robotlarına dönüştürülmüştür. Nazi askerlerine türlü formatlarda ve dozlarda servis edilmiştir pervitin; en bilinen şekli de tank çikolatası (Panzerschokolade)

adı verilen şekerlemedir. Savaş sonrası ülkelerine dönen yüzbinlerce askerin pervitin bağımlılığı ile yüz yüze kaldığı ileri sürülmüştür. İddialara göre II. Dünya Savaşı sonrası bölünen her bir Almanya, pervitin stoklarını Berlin Duvarı'nın yıkımına kadar ellerinde tutmuşlardır. Pervitinin sadece Naziler tarafından kullanıldığını sanmanızı istemem. ABD'nin Vietnam savaşında ve diğer pek çok operasyonda benzeri "cesaret hapları" kullandığı, kullanmaya da devam ettiğine hiç şüphe yok.

Görsel kaynağı: <https://www.curieuseshistoires.net/drogues-de-guerre-2-nazisme-dependance/>

“Buralarda beyaz adam istemiyoruz. Kara Tepeler benimdir. Beyazlar onları almaya çalışırlarsa savaşıcağım.”

Tatanka Yotanka (Oturan Boğa)

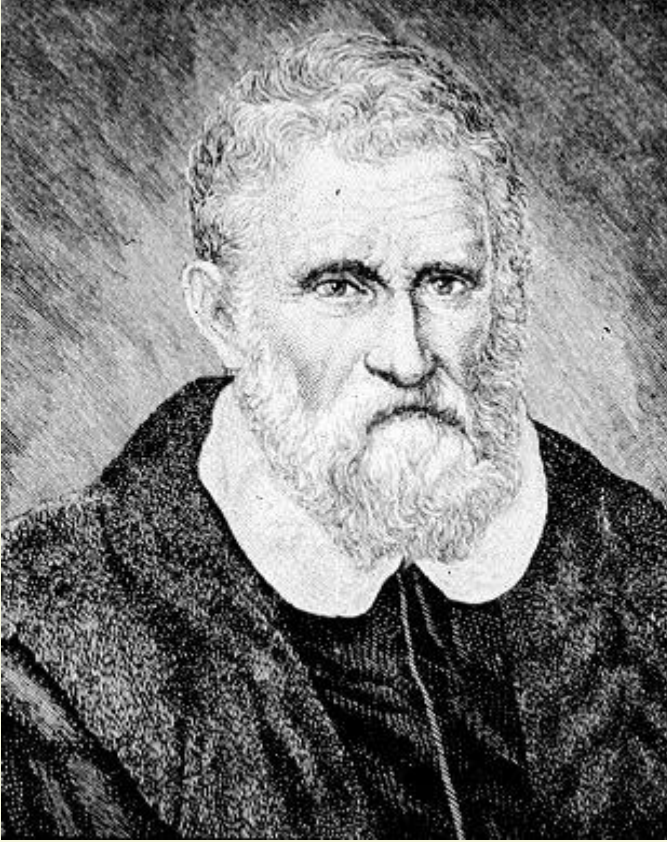

Oturan Boğa Kaynak: Pixabay

Çizgi roman okurları Amerikan Kızılderililerini cesaret sembolü olarak kabul eder. Çoğu Kızılderili kabilesi için cesaret yaşamın kaynağıdır.

Kızılderililerin ergenlik törenleri kimi kez işkence niteliğine bürünür. Günümüzde 12-14 yaşındaki oğlan çocuklarının kaburgalarının altından geçirilen kancalarla bir direğe asılması vahşice görülebilir. Nedir, bir çocuğun savaşçı ve cesur bir erkek olmasının yoludur ergenlik ayini. Öte yandan bir Kızılderili için cesaret ile “öte dünya” arasında sıkı bir ilişki vardır. Arapaholara göre ölümden sonra kişi bir tepeye tırmanır. Tepeden ötede bir nehir, ardında da bir Kızılderili köyü vardır. Nehrin öbür yanına ulaşabilirse Manitu’nun yeşil çayırlarında at binebilecektir. Bazı kabilelerin ölümden sonra kendilerine yol gösteren muskaları vardır. Beyaz adam Kızılderili’nin muskasını boynundan koparıp alırsa tüm cesaretini yok eder. Beyaz adam sadece muska koparmakla yetinmez, genç Kızılderili savaşçıların savaş çıkartmalarına sebep olmak için kaçak alkollü içki (ateş suyu) verir onlara. Ateş suyu savaşçıyı güçlü, yenilmez ve cesur “yapar”. Sarhoş ve “cesur” Kızılderililerin taşkınlıkları beyaz adamın yaptığı katliamlara bahane olur.

***“Hasan Sabbah, yeryüzündeki vahşeti
evcilleştirmeyi herkesten iyi becermiştir²⁵.”***

Marko Polo portresi. 1254- 1324. Kaynak: Wikipedia

---

²⁵ Amin Maalouf, Semerkant.

1273 yılında İnan'dan geçen Marco Polo'nun seyahatnamesinde, iki dağ arasındaki vadide kurulan eği görülmedik bir bahçe tasvir edilmiştir. Envan türlü meyve ağaçları, görkemli köşkler, süt/bal/şarap akan çeşmeler, genç kızların şarkı söyleyip dans ettiği bir cennet tasavvurudur bahçe. Marco Polo'ya göre, özel olarak seçilmiş gençler uyuşturucu bir iksir içirilerek bu bahçeye alınmakta, uyandıklarında kendilerinin cennette olduğuna inanmaktadırlar.

Hasan Sabbah. Kaynak: Wikipedia

Kendilerine görev verileceği zaman yeniden uyuşturulup peygamber olduğunu sandıkları şeyhin huzuruna çıkarılmakta, kendilerine verilen hançerle önceden belirlenmiş kişileri öldürmesi istenmektedir. Haşişi tarikatı fedaileri ölümü hiçe sayan bir cesaretle hedef kişiye öldürmekte, eylemlerini gizlice ve karanlıkta değil kalabalıkta ve uluorta yapmaktadırlar. Fedailer görevlerini tamamladıktan sonra kaçmaya yeltenmemekte, kendisini bekleyen en ağır cezalara razı olmaktadır. Yüzyıllar boyunca fedailerin bu cesareti, “kafaları dumanlı” müritlere sunulan cennet bahçelerine bağlanmıştır. Çok geniş bir coğrafyada rağbet görmesine rağmen uyuşturucu hikâyesi hemen tümüyle gerçek dışıdır. Batılıların bir Ortaçağ miti olmaktan öteye gitmeyen uyuşturucu üzerine kurulu cesaret efsanesi, tarihin en büyük palavralarından biridir. Haşişi tarikatı mensuplarının bağlı olduğu İsmaili mezhebi yazarları ve ciddi Sünni yazarlar fedailerin uyuşturucu kullandıklarına dair hiçbir yazılı iddiada bulunmamıştır.

Haşişi mezhebinin, saf delikanlıları uyuşturucuya boğup gerçeklikten kopuk katiller sürüsü yaratan uyanık bir din simsarının hikâyesinden ibaret

olmadığını biliyoruz. 661 yılında Hz. Ali'nin öldürülmesi sonrası gelişen "Ali Şiası" yüzlerce yıl boyunca gelişerek "mesihi" karakterli bir mezhebe dönüşmüştür. Sünni Abbasilerin saltanata dayalı baskıcı yönetimleri, Selçuklu ve Moğol "istilacıların" zalimliklerine duyulan tepki; hoşnutsuz ve öfkeli bir toplum yaratmış, türeyen fanatik hareketler Şia içinde kendine yer edinmiştir. Şia'nın bir kolu olan İsmaili mezhebine bağlı Hasan Sabbah'ın kurduğu Haşişi tarikatı, saltanatın, yönetici sınıfın ve Sünni İslam'ın ileri gelenlerine yönelik suikastlarla geniş bir toplumsal destek sağlamıştır. İsmaili dailerin²⁶ yaptıkları dini davetin benimsenmesi, en aşırılıkçı eylemlerin bile toplumsal meşruiyet sınırları içinde kalmasına sebep olmuştur. Haşişi fedailer, yaptıkları eylemlerle din ve halk düşmanı zalimlerin cezalandırıldığına, bunun karşılığında cennetle ödüllendirileceklerine körü körüne inanmışlardır.

1092 yılında bir Haşişi fedaisinin Büyük Selçuklu veziri Nizamülmülk 'ün karşısına çıkarak onu hançeriyle öldürmesindeki cesaret, bu tarihsel perspektifle okunmalıdır.

---

²⁶ Dai: Misyoner

Büyük Selçuklu İmparatorluğu Veziri Nizâmülmülk. Kaynak: Wikipedia.

“Ölmekten korkarsan, neye yarar cesaretin?”

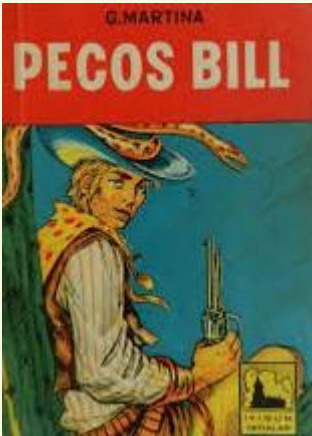
Gilgamiş Destanı

İnsan toplulukları öfkesini nasıl olup da kargışlara aktarmışlarsa, cesarete duydukları hayranlığı ve toplumun cesur insan üretimine olan gereksinimini de destanlar, efsaneler yoluyla sözlü kültürlerine aktarmışlardır.

Akhilleus heykeli. Kaynak: Pixabay

Dünyanın dört köşe bucağındaki destanlar şaşılması benzerlikler gösterir. Örneğin, destan kahramanının gücü yaratılıştan gelir. Amerikan efsane kahramanı Pecos Bill iki yaşındayken, tarlada çalışan annesi eve bir kaplanın girdiğini görür. Çocuk evde yalnızdır, anne “zavallı kaplan” diyerek işine devam eder.

Kahramanların tanrısal güçleri vardır. İlyada destanında Akhilleus’a kılıç, ok vb. silah işlemez. Tek zayıf noktası topuğudur, nitekim topuğuna isabet

eden bir okla ölür. Ama en önemlisi tüm destan kahramanları sınırsız bir cesarete sahiptir. Sahip oldukları cesaretin akla, izana gelir tarafı yoktur. Kırgızların ünlü Manas Destanı'ndan okuyoruz:

“Düşman yeryüzünü duman gibi kaplamıştı, gökteki yıldızlar kadar çoktu. Çinlilerin çokluğundan kara toprak görünmüyordu, gök ve güneş görünmüyordu.

Bahadır Manas, Toruçar atıyla saldırıya geçip dağ gibi pehlivanları saf dışı etti, kılıcıyla kesti, dalgalar gibi gelen Çinlileri tarumar etti.”

Nedir, destanlar güç ve iktidar sahipleri tarafından kötüye kullanılmıştır. Destanların akla zarar cesur kahramanları, despotların elinde, topluma cesaret aşısı olarak kullanılmıştır. O da yetmemiş, iktidar aygıtları destanlardan marşlar üretmiştir; daha çok savaşılsın, daha kolayca ölünsün, nasılı/ne içini sorulmasın diye. Ne üzücüdür ki, aynı marşların sözlerini değiştirip cesaret üretmeye kalkan “ayaklanmacılar/isyancılar” da aynı nefret diline esir olmuştur.

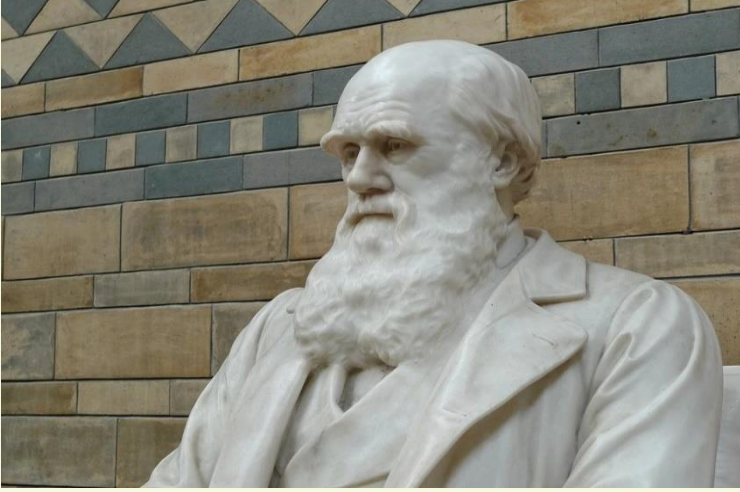
Adler’e sorarsanız:

Psikiyatrist Alfred Adler’e göre bireyler hasta değil, cesareti kırılmıştır. Bu nedenle psikiyatrik

hastalıklarda psikoterapi bir yeniden cesaretlendirme sürecidir.

Alfred Adler (1870-1937) Kaynak: Wikipedia

Charles Darwin, 1809-1892. Kaynak: Pixabay.

Peki ya Darwin?

Bir canlının temel amacı genetik kodlarını aktarabilmektir. Evrim kuramına göre, orduların üzerine tek başına saldıran “cesur” Manas’ın genetik kodlarını aktarabilme şansı düşüktür. Bir canlının hayatta kalabilme ve kodlarını aktarma olasılığı, tehlike durumunda nasıl, nereye kaçabileceğini planlayabilme ve gereğinde cesurca savaşma kararındaki yanılmazlığına bağlıdır.

Son Söz: Homo Sapiens Neandertal insana karşı.

Cesaret, birey bazında meydan okuyabilme becerisi olarak alkışlanabilir ama abartmadan. Elli bin yıl

önce Homo Sapiens, Neandertal insanla karşılaştığında hayatta kalan taraf olmuştur. Muhtemelen bu “başarısının” sebebi, daha kuvvetli ve meydan okuma becerisinin yüksek olmasından kaynaklanmıyordu. Homo Sapiens bu “başarısını” büyük ölçüde grup iletişiminde ve kolektif davranışlarında belirgin hale gelen, kültürel kodlarına aktardığı cesaret becerisine borçludur. Günümüzde gereksinim duyduğumuz cesaret tam olarak budur.

KAYNAKLAR

- 1- Bernard Lewis, *Haşhaşiler, Kapı Yayınları, 2014.*
- 2- Alice Marriot/ Carol K. Rachlin, *Kızılderili Mitolojisi, İmge Kitabevi, 1994.*
- 3- Dee Brown, *Kalbimi Vatanıma Gömün, e yayınları, 1973.*
- 4- Keneş Yusupov, *Manas Destanı, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009.*
- 5- Jean Bottero, *Gilgamiş Destanı, Yapı Kredi Yayınları, 2013.*
- 6- Homeros, *İlyada, Sander Yayınları, 1981.*
- 7- G. Martina, *Pecos Bill, İyigün Yayınları, 1967.*
- 8- Ali Tufan Koç, *İnsanlık Tarihinin En Kötü Kafası, Hürriyet Pazar, 27 Eylül 2015.*
- 9- Ülkü Kara Düzgün, *Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipinin Tipolojisi, Folklor/Edebiyat, Cilt: 18, sayı: 69, 2012/1*
- 10- Bekir Avcı, *Korkuya Karşı Umut ya da Cesaret Bulaşıcıdır, Birikim Dergisi, 10 Nisan 2017.*
- 11- Bengü Ergüner- Tekinalp, *Adleryan kuramın pozitif psikoloji bağlamında değerlendirilmesi, The*

Journal of Happiness & Well-Being, 2016, 4(1), 34-49.

12- Amin Maalouf, *Semerkant*, Yapı Kredi Yayınları, 2016.

13- *Drogues de guerre – 2. Nazisme et dépendance*, <https://www.curieuseshistoires.net/drogues-de-guerre-2-nazisme-dependance/>

14-Platon, *Sokrates'in Savunması*, Çeviren Cüneyt Çetinkaya, Nostaljik Klasik Yayınlar, 2014.

UMUT MU, UMUTSUZLUK MU?

Kaynak: Pixabay

Washita Nehri- 1868

Bugün Oklahoma adıyla bilinen bölgede, Washita nehrinin kıyısında küçük bir Cheyenne köyü şafağı son kez karşılıyordu. Şef Kara Çaydanlık²⁷ çadırının tepesine beyazlardan öğrendiği gibi bir beyaz bayrak asmıştı, barış içinde yaşamak istediklerini göstermekti tek umudu.

Albay George Armstrong Custer, 27 Haziran 1868 sabahında 7. Süvari Alayı'nı çok sevdiği Garryowen marşıyla saldırıya geçirir. Şık, karizmatik, hitabet yeteneği yüksek, geleceğin ABD Başkanı olarak görülen bir subaydır Custer. Saldırı sadece 10 dakika sürer, iyi silahlanmış 700 asker tüm köyü yakmış, tüm Kızılderililer öldürülmüştür. Custer ABD Başkanı olmaya bir adım daha yaklaşmıştı. Bütün bu topraklar Kızılderililerden temizlenecek ve sahip olduğu kaynaklar beyaz adamın olacaktı. "Güçlü olanın hakkıydı bu, doğanın kanunuydu."

---

²⁷ Bazı kaynaklarda "Kara Kazan" ifadesi kullanılmıştır.

Albay George Armstrong Custer. Kaynak: Wikipedia

İstanbul Gedikpaşa Tiyatrosu- 1873

Kalabalık bir insan seli Gedikpaşa tiyatrosunu “yaşasın hürriyet, yaşasın Kemal” sloganları atarak terk ediyordu. Namık Kemal’in Vatan Yahut Silistre adlı oyununun ilk gösteriminde yaşanan coşku İstanbul’u sarsmıştı.

Namık Kemal (1840-1888) Kaynak: Wikipedia.

Oyun “muradımızı isteriz” diyen bir kelime oyunuyla son bulmuştu. Veliht Murat halkın umuduydu; yaşanan yoksulluğa, yolsuzluklara, kaybedilen savaşlara, baskı ve istibdada, Abdülaziz’in vur patlasın çal oynasın saltanatına karşı tek umut

olarak görülüyordu. Seyircilerin İstanbul sokaklarında hezeyan dolu bir yürüyüş yaptığını yazan İbret gazetesi kısa süre içinde kapatıldı ve Namık Kemal Magosa'ya sürgüne gönderildi. Namık Kemal'in fikirleri, Osmanlı düzeni içinde bir arayış çabası olsa da Osmanlı tarihine şekil verecek olan Jön Türkler ve İttihat ve Terakki örgütlenmelerinin kültürel kodlarını ve gelecek umutlarını şekillendirecektir.

Little Bighorn, Montana- 1876

Güçlü, atak ve zeki bir Lakota reisiydi Çılgın At. Kara Çaydanlık'ın ölümünün üzerinden sekiz yıl geçmişti; Kızılderililer için kutsal olan Kara Tepeler'de altın bulunmuş ve beyaz adam leş bulmuş sırtlanlar gibi üşüşmüştü tepelere. Çılgın At öfkeli ve umutsuzdu, topraklarına girdiği için öldürdüğü her beyazın yerine beş, on, yüz kişi geliyordu. Büyük beyaz evde oturan ABD Başkanı'nı görmek için Doğu'ya giden Kızılderili reisleri şişmanlamış ve kafası karışık olarak geri dönüyordu. Kara Tepeler'in güneş doğduğu sürece Kızılderililere ait olduğunu gösteren "anlaşma" denen kâğıtlara reisler imza olarak çarpı koyuyordu. Nedir, beyaz adam çatal dilliydi, Kara Tepeler'de sarı taş bulununca anlaşmayı unutmışlardı. Beyazlar küçük kabile reislerine ateş

suyu veriyor ve onlardan topraklarını sattığını gösterir bir belge alıyorlardı, kalleş bir oyundu bu. Çılgın At'ın umudu Wakatanka'ydı²⁸, kendisine gizli ve olağanüstü güçler vermesi için yalvarmıştı Manitu'ya. Bilge bir reisti Çılgın At, umutsuzluğun onu esir almasına izin vermeyecekti. Kara Tepeler için beyazlarla pazarlığa girişen, ateş suyu alan ve topraklarını satan her dönek Kızılderili şefini öldüreceğini duyurdu. Kızılderililer üzerinde etkiliydi bu duyuru ama beyazlar için savaş anlamına geliyordu.

George Armstrong Custer

General Custer yıllardır Kızılderililere kan kusturuyordu. Emrindeki askerler Kızılderili erkeklerin testislerinden tütün torbası yapıyor, tecavüz edilip öldürülen kadınların kafa derileri kahramanlık işareti olarak teşhir ediliyordu. Kara Tepeler'in beyazların eline geçmesi Custer'ı başkanlık koltuğunun yanı başına getirecekti. Umutları bir bahar çiçeği gibiydi Custer'ın.

---

²⁸ Lakota kabilesinin Manitu'ya verdiği adlardan biri.

Siyu savaş reisi Kızıl Bulut. Kaynak: Wikipedia

Oturan Boğa ve Kızıl Bulut gibi iki büyük şefin desteğini alan Çılgın At, Siyu ve Cheyenne yerlilerinden oluşan Kızılderili grubunun savaş liderliğini üstlendi. Çılgın At sadece Wakatanka'ya yalvarmakla yetinmemiş beyaz askerlerin savaş stratejilerini incelemişti. Ucunu sivirttiği bir dal ile toprağa çizdiği şekilleri West Point Askeri Akademisi kurmayları görseler çakı gibi selam dururlardı.

25 Haziran 1876 tarihinde General Custer ve Çılgın At Montana'nın Little Bighorn düzlüğünde karşı

karşıya geldiler. Custer'ın ordusu o gün Çılgın At'ın stratejik saldırısıyla imha edildi, kendisi de dahil olmak üzere emrindeki tüm askerler öldürülmüştü. Beyazların Doğu kentleri ayağa kalkmıştı, beyaz adamlar öfkeden çılgına dönmüştü, bu olay bir kıyımdı onlara göre. Tüm Kızılderililer vahşiydi, pisti, uygarlık nedir bilmiyorlardı ve yok edilmeliydi. General Sheridan'a o güne kadar rezervasyonlara kapatılmış tüm Kızılderililere savaş tutsağı muamelesi yapma emri verildi. ABD Meclisi toplanarak Kızılderililerin Kara Tepeler üzerindeki haklarını kaldırdı.

Çılgın At zafer kutlamalarına katılmadı. Yapması gerekeni yapmış, umutsuzluğunun onu teslim almasına izin vermemişti. Bir yıl sonra kendi kabilesinden bir Kızılderili'nin yardım ettiği tuzakta beyazlar tarafından öldürüldü, sadece 35 yaşındaydı.

Erzurum İttihat ve Terakki Cemiyeti Mahkemesi-1908...

XX. yüzyıl başında Osmanlı Devleti çatırıyordu. Toplumsal, siyasal, ekonomik huzursuzluk zirveye ulaşmıştı. Kırsal kesimde köylüler, kasabalarda zanaatkârlar ve esnaf, şehirlerde ise tüccarlar gelecek umutlarını çoktan gömmüşlerdi. 1903 yılında hükümetin dayattığı iki vergi, bardağı

taşırmıştı. Biri her kişiden alınacak “Şahsi Vergi,” diğeri ise hayvanlar için konulan “Hayvanat-ı Ehliye Rûsumu” adındaki vergiler 1906 yılı başında ayaklanmalara sebep oldu. Ayaklanmaların en örgütlü olduğu vilayetlerin başında Erzurum geliyordu. Erzurum’un ileri gelenleri ve İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin üyeleri “Can Veren” adı altında örgütlenerek radikal bir hareket başlatmaya karar verdiler. Şehir halkı 13 Mart 1906’da Telgrafhane’yi işgal etti. Valinin görevinden alınması ile olaylar geçici olarak yatıştı. Ancak ayaklanmanın önde gelenlerinin sürgüne gönderilmesi ve vergi konusunda hükümetin geri adım atmaması üzerine 15 Mart 1907’de yirmi bin kişilik bir kalabalık Telgrafhane’yi yeniden işgal etti. Sürgün edilenlerin affedilmesi ve Hayvanat-ı Ehliye Rûsumu’nda indirim yapılması olayları yatıştırmaya yetmedi. İttihat ve Terakki’nin bildirimleri elden ele dolaşıyor ve vergi ayaklanmaları rejimin sorgulandığı bir ihtilal hazırlığına dönüşüyordu. Dağıtılan bildirimlerde Abdülhamit yönetiminin despotluğu, demiryolu, maden ve kömür yataklarının işletim haklarının yabancılara devredilmesi eleştiriliyordu. İttihat ve Terakki’nin yönlendirmesi ile ayaklanmacılar Kanun-u Esasî’nin uygulanmasını ve Meclis-i Mebusan’ın toplanarak meşruti bir rejime geçilmesini talep

ediyordu. İttihat ve Terakki toplumun aydınlık umudu olmuştu.

*1908-1918 arasında İttihat ve Terakki'nin merkezi olan Pembe Konak.
Kaynak: Wikipedia.*

1907 yılının Kasım ayında tutuklamalar başladı. İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi olduğu iddia edilen sanıklar devlet düzenini yıkmakla suçlanarak 28 Ocak 1908'de özel kurulan bir mahkemede yargılanmaya başladılar. Sanıklardan Mezararkalı Mevlüd Ağa'nın savunması, Namık Kemal'in Vatan yahut Silistre oyunundan başlayıp 1908 Temmuz ayında meşrutiyetin ilanına kadar olan süreçte toplumun umut ve umutsuzluklarının bir özeti gibidir. Birlikte yargıldığı arkadaşlarını kastederek:

“Bunların hangisi milletin hazinesini soymuştur? Bunların hangisi milletin mleğine, tenceresine, uluna, yorganına, sırtındaki yırtık gömleğine göz koyup sattirmiştir? Orduyu a, memuru muhtaç, hasta askeri alakasız, ölen askeri kefensiz bırakıp, cariyelerle saraylarda vur patlasın, al oynasın diye cümbüş yapanlar bunlar mıdır?”

Soren Kierkegaard

Soren Kierkegaard, 1813- 1855. Kaynak: Wikipedia

Psikiyatrinin gözüyle bakınca umutsuzluk ölçeklendirilebilir, hastanın umutları tartılır, intihar etmeye niyeti olup olmadığı, mutluluğun dibine vurup vurmayaağı bilinebilir. Teolojik kuramlar ise

Soren Kierkegaard gibi umutsuzluğu ölümcül bir hastalık sayar. Toplumbilime gelince işler karışır, umut ve umutsuzluk kavramları birbirini ters köşeye yatırır, biri diğerini üretir; kimi kez kendi kuyruğunu ısırın yılanken, kendi küllerinden doğan Anka kuşuna dönüşür.

Çılgın At

Çılgın At. Kaynak: Pixabay

1947 yılında bir avuç Lakota yerlisi heykeltıraş Korczak Ziolkowskiile anlaşdı. Eliyle Kara Tepeler'i

işaret eden devasa boyutlarda bir ılgın At heykeli yapmasını istediler.

Ziolkowski 1982 yılında öldü, torunları belki hiçbir zaman bitirilemeyecek ılgın At heykelinin yapımını sürdürüyor. Umutsuzluğuna teslim olmayan ılgın At, insanlığın onurlu ve özgürce yaşayabileceği bir dünya umudunun sembolü olmaya devam ediyor.

KAYNAKLAR

- 1- Aykut Kansu, *1908 Devrimi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.*
- 2- Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki, Sander Yayınları, İstanbul, 1971.*
- 3- Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat Terakki, Remzi Kitabevi, 1987.*
- 4- Sina Akşin, *Türkiye Tarihi-3 Osmanlı Devleti 1600-1908, Cem Yayınevi, 1988.*
- 5- Dee Brown, *Kalbimi Vatanıma Gömün, e Yayınları, 1973.*
- 6- Engin Enes Can, *Sürgünlüklerin Azlettiricisi Olan Tiyatro: Vatan Yahut Silistre, Gazete Bilkent, 27 Mart 2016.*
- 7- Ayşegül Durak Batıgün, *İntihar Olasılığı ve Cinsiyet: İletişim Becerileri, Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Yalnızlık ve Umutsuzluk Açısından Bir İnceleme, Türk Psikoloji Dergisi, Aralık 2008, 23 (62), 65-75.*

8- *Yasemin Akman, Fidan Korkut, Umut Ölçeđi Üzerine Bir Çalışma, H.Ü. Eğitim Fakóltesi Dergisi, 1993, Sayı: 9 Sayfa: 193-202.*

9-*Ümit Kıvanç, “Ay sizin hala umudunuz mu var!” cılık, P24 Blog, 4 Mayıs 2017.*

10-*Alysa Landry, Native History: Custer Attacks Peaceful Cheyenne in Oklahoma, Indian Country Today, 27 November 2013.*

11-*Çılgın At Dağ Anıtı, Vikipedi.*

12-*Cazim Gürbüz, Ermeniler'e karşı, Mevlüt Ağa gibi durmak!, Bayburt Postası, 16 Nisan 2015.*

13-*İlker Tahsin Asker, Kayıp Mürekkep internet sitesi, 13 Nisan 2017.*

İKTİDAR AYGITI OLARAK İNAT

XIV. Louis, Güneş Kral. Kaynak: Pixabay

*L'Etat, c'est moi (Devlet benim)*²⁹

XIV. Louis

Etimolojik ve sözlük anlamı olarak inat, “keyfi olarak ayak direme” anlamına gelir; Ekşi Sözlük yazarlarından biri “gereksiz ve malakca direnme durumu” olarak yorumlamıştır. İnatçı sıfatı halk söylencelerinde, mitolojide ve masalarda kısır bir hayvan olan katır, koyuna göre eti makbul olmayan keçi ve “pis” olarak telakki edilen domuzla özdeşleştirilmiştir. La Fontaine, köprüde karşılaşan iki inatçı keçi masalında akılsızca ayak diremenin ibretlik sonunu anlatmıştır. Yazarın keçilerden birini XIV. Louis’e diğerini IV. Philippe’e benzetmesi alenen manidardır.

---

²⁹ Devlet benim sözünün Kral XIV. Louis’e ait olduğu kesin değildir ama ona atfedilmiştir.

Jean de La Fontaine, 1621-1695. Kaynak: Wikipedia.

Okuyacağınız bu yazıda inat ediminin bir iktidar aygıtı olduğu; kararlılığın keyfi olarak sürdürülmesiyle inadın zulme, baskılara ve kötülüğe yataklık ettiği hipotezi ileri sürülmüştür.

Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Alparslan ve ardından oğlu Melikşah döneminde vezirlik yapmış Nizamü'l-

Mülk, Siyasetname adlı eserinde hükümdarların iktidar yetkisini Tanrı'dan aldığını iddia eder.

“Allah azze ve celle hükümdarları insanlara hâkim bir yaratılışla yaratmıştır. Cümle âlem halkı onun idaresi altındadır.”

Nizamü'l- Mülk, günümüz terminolojisi ile söylersek, devletin ideolojik ve fiziksel aygıtlarını tanımlamıştır. Her şeyden önce hükümdar sadece Tanrıya karşı sorumludur. Hükümdar, verdiği tüm buyruklarında, akıl süzgecinden geçmemiş “inadına” kararlarında bile sorgulanamaz. Nedir, Nizamü'l- Mülk tarihin oyun kurucularından biridir ve hükümdarların ve tebaasının oynayacakları rolleri de belirlemeye çalışmıştır.

“Yanı başında yahut uzağında kalmış ordu ve raiyyetin (halkın) durumlarını araştırıp onlardan haberdar olmak padişahlığın gereklerindedir. Hükümdar böyle yapmaz ise şanına noksan gelir ve halk bunu onun gafil, ihmalkâr ve gaddar biri olduğuna yorarak: “Memlekette yolsuzluk, bozgunculuğun alıp başını gitmesi padişahın umurunda değil” der. Şayet padişah olan bitenden haberdar da tedbir almıyorsa zulme rıza gösterip zalimlere ortak olur; yok eğer haberdar değilse ahmak, aymaz kara bir cahildir.”

Selçuklu Veziri Nizamü'l- Mülk, XII. yüzyılda, sorumsuz hükümdarların kararlarını sınırlandırmaya çalışan bir devlet aygıtı kurmaya çalışmıştır. Nedir; keyfi yönetimleri ve inatla sürdürülen zalimliği eleştirecek, denetleyecek sadece iki yolu vardır toplumun: Kanlı bastırılan isyanlar ve sözlü kültürün büyük gücü olan masallar.

Keloğlan'ın iktidar inadı

Anadolu masallarının kadrolu simalarından biridir Keloğlan, hani şu keleş oğlan. Genellikle Türklere ait bir masal kahramanı sanılsa da keloğlan masalları çok geniş bir coğrafyada tanınır, anlatılır. Ülkemizde keloğlan tiplmesi halk arasında çok yaygın olarak bilinir ve iki temel kaynağı vardır bu bilginin. Birincisi çocuklar için uyarlanmış, yeni okumaya başlayan çocukların önüne koyuverilen çocuk kitaplarından biridir keloğlan. İkinci kaynak ise özellikle Rüştü Asyalı'nın canlandırdığı Keloğlan filmleridir. Rüştü Asyalı'nın oyunculuğu üzerine konuşmak haddim değildir, nedir, bu filmlerin kullandığı senaryolar ile çocuklar için yazılan keloğlan masalları bir folklor kahramanının tanıtımı açısından bakıldığında tam bir fiyaskodur. Ülkemizin önde gelen folklor araştırmacıları Pertev Naili Boratav ve Tahir Alangu tarafından yapılan kapsamlı saha araştırmaları

sonucu, ortaya bambaşka bir keloğlan karakteri çıkmıştır. Keloğlan, kızına talip olduğu zalim padişah ve “kötülüklerin efendisi” Ali Cengiz ile amansız bir mücadeleye girer. “Deli cesareti” ile giriştiği serüvenlerden başarıyla çıkar ve yendiklerinin yerini ve rollerini alır. Hudutsuz cesareti, kötücül bir neşeyle birleşmiştir. Keloğlan basit sözcük oyunları, kaba saba halk deyişleriyle dinleyiciyi güldürürken, köseyi³⁰ nasıl zalimce katlettiğini gözümüzden saklar. Yüzyıllar boyunca şen şakrak, tembel, ahlaksız, kendilerinden çıkma bir gencin, her türlü yöntemi mubah görerek iktidara gelmesi halkın duygularını okşamıştır. Öte yandan masalarda iki toplumsal duygu hali sürekli çatışma halindedir. İktidarların zalimliği ve doymazlığı altında ezilen, sömürülen halk bir yandan yöneticilerin istibdadını masaların diliyle amansızca eleştirirken, öte yandan başarılı olması için her tür zalimliği yapma izni verir keloğlana. Pek çok farklı söylenişleri olan bir masalını birlikte inceleyelim Keloğlan’ın:

Masaldır, Keloğlan sarayın önünden geçerken pencereden gördüğü padişahın kızına âşık olmuş³¹. Kıyafetine, yoksulluğuna, keline bakmadan dalmış

---

³⁰ Köse, keloğlan masalarında çoğu kez değirmenci rolündedir.

³¹ Konu padişahın kızı ve saraya damat olma söz konusu olunca, insanın bu aşka inanası gelmiyor.

saraya ve kızını istemiş padişahın. Keloğlan'ın hadsiz hudutsuz, pervasız oluşuna sinirlenmiş padişah, “atın şunu zindana” demiş. Mahkeme yok, sorgu yok; unutmuşlar zindanda. Yedi yıl sonra bir müşkülü çıkmış padişahın, kızına sormuş, kızı da “Keloğlan bilir” demiş ve zindandan çıkarmış Keloğlan'ı. Daha zindanın kapısında çözmüş Keloğlan padişahın müşkülünü; ardından da padişah kızına “devrim manifestosu” gibi bir lafı yapıştırmış.

“Eldede olan beyde ve padişahda bulunmaz, sorup sual edilmeden her önüne gelen hapislere atılmaz.”

Padişah Keloğlan'ı sınamak için envai türden zor işe koşar. Keloğlan, pür neşeyle verilen görevleri yaparken alabildiğine zalimdir. Örneğin göreve giderken karşılaştığı çiftçinin “aşüfte” karısının “hovardasını” öldürür ve kadına şantaj yapar, nesi var nesi yok alır elinden. Masalın sonunu biliyorsunuz, Keloğlan saraya damat ve de vezir olur³².

---

³² Masallar esas oğlanın padişahın kızıyla evlenip vezir olmasıyla son bulur. Benim fikrimi sorarsanız bu “hikâyenin” devamı oldukça kanlı olmalıdır. Kanımca Keloğlan bir saray darbesi ile padişahı ve onun varisi oğullarını öldürtür, padişah kızından olma kendi küçük oğlunu tahta çıkarır, kendisi de oğlunun naibi sıfatıyla diktatör olarak hüküm sürer.

Otoritenin kutsallığı

Jacques Benigne Bossuet (1627-1704) Kaynak: Wikipedia

Güneş Kral olarak da tanınan XIV. Louis'nin saray papazı ve veliahdın öğretmeni Jacques Benigne

Bossuet, 1678 yılında “Kutsal Kitabın Kelamındaki Siyaset” isimli bir kitap yazar. Fikirlerini çok açık seçik yazmıştır Bossuet:

“Kralın otoritesi Tanrı’dan kaynaklanır, din ve vicdan bizden hükümdara itaat etmemizi talep eder. Hükümdar emirleriyle ilgili olarak kimseye hesap vermek zorunda değildir. Krallar görevlerini, yükümlülüklerini, işlevlerini yerine getirmeseler bile onlara saygı gösterilmelidir. Hükümdarlar Tanrı’dır.”

İngiltere Kralı I. James Kaynak Wikipedia

Bu fikirlerin yeni olduğu sanılmasın, 1609 yılında İngiltere Kralı I. James parlamentoda yaptığı konuşmada şunları söylemiştir:

“Yeryüzündeki en yüce şey monarşidir. Çünkü krallar sadece Tanrı’nın yeryüzündeki Vekili olarak tahtta oturmamaktadırlar; Tanrı bile onları Tanrı olarak adlandırmaktadır.”

Tanrıya vekâlet ettiğine inanılan bir iktidarın kararları ve bu kararları uygulamadaki inadı hiç kuşkusuz “ilahi” olacaktır. Nedir, tarihsel diyalektiğin Tanrı’nın buyruklarını tiye almamak gibi kötü bir huyu vardır. Kendisini Tanrı’nın vekili olarak gören Kral James’in ölümünden sonra tahta çıkan oğlu I. Charles, arkasına parlamento ve askerleri alan Oliver Cromwell tarafından tahttan indirilmiştir. Kralın vatana ihanetten yargılanması için gönderilen “dosya” Lordlar Kamarası tarafından “yetkisini Tanrı’dan alan Kral yargılanamaz” gerekçesiyle geri çevrilir. Ancak Avam Kamarası tanrısal dokunulmazlığın krala değil krallık makamına ait olduğuna karar verir; Kral Charles 1649 yılında kafası kesilerek idam edilmiştir. Kralın idamı bir Cumhuriyet yönetimi getirmemiş, Oliver Cromwell “Koruyucu Lord” unvanıyla parlamentoyu tümünden

feshederek diktatör olarak tamamen keyfi bir yönetim kurmuştur. Cromwell'in ölümünden sonra idam edilen I. Charles'ın oğlu, II. Charles adıyla tahta çıkar. Oliver Cromwell'in mezardan çıkarılan kafatası parlamento binasının çatısına çakılır. İktidarların akıl dışı kararları "inat" ediminden bir nefret dili üretmiştir.

Oliver Cromwell. Kaynak: Pixabay

Doksan Dokuz Kesilmiş Kafanın Altında Bilgelik Sınavı

Tebdili kıyafet edip ülkesini gezen padişah, bir oğlan çocuğunu babasından satın alır ve meslek öğrenmesi için “Çoban mı, âlim mi yoksa deveci mi olmak istersin” diye sorar. Çok akıllıymış çocuk, o yüzden deveci olmak istemiş. Şu işe bakın ki, masallarda âlim olmak hiç akıllıca bir seçim gibi görünmüyor. Niye mi? Gözün içine iğneyle yazılacak türden bir masalla anlatalım da ibret olsun teknil bilginlere.

Masallarda hükümdarlar kızlarını ille de bilgili kişilere vermek ister, taliplerin de bilgili olduğunu kanıtlaması gerekirmiş. Dünyanın dört köşe bucağından gelen taliplere zor mu zor sorular sorulur, birini bilemeyenin kafası oracıkta kesiliverirmiş. Kesilen kafalardan kuleler yapılan masallar olduğu gibi Binbir Gece Masalları’nda olduğu gibi 99 kesik kafanın altında yapılan bilgelik sınavları da varmış. Padişahların ille de bilge bir adama kız vermek istemeleri iyi güzel ama bilmeyenin kafasından ne istiyorsun, sal adamı gitsin. Yok, öyle olmuyor; bu inadım inat, çaldığım düdüğü diyen iktidarlar zulümle yaşar, bir başka zulümle yıkılırmış. Masal işte...

Niccolo Machiavelli

Niccholó Machiavelli, 1469- 1527. Kaynak: Wikipedia

Toplumun önemli bir kesiminin isteklerine, taleplerine, gelişimine, bilimin ve aklın gereklerine rağmen yönetimde kalmayı inatla sürdüren iktidar erklerinin, siyasal ve beşerî ahlaki değerler konusunda ciddi sorunları vardır. Bu nedenle de baskıcı yönetim enstrümanlarına, hurafelere, dini bağnazlığa, dogmatik bilgiye ihtiyaç duyarlar. Bu gereksinim, nefret dilinden beslenen bir inat

kültürü, yani bir ideolojik aygıt olarak çıkar karşımıza. Niccolo Machiavelli 1513 yılında yazmaya başladığı “Hükümdar” adlı kitabında, iktidar aygıtlarının ihtiyaç duyduğu “inat kültürünü” gözler önüne serer. Örneğin, hükümdarların verdikleri sözleri tutmasının övgüye değer olduğunu söyledikten sonra “kurnazlıkla insanların başlarını döndüren ve verdiği sözlere önem vermeyen hükümdarların büyük işler başardığını” açıklar.

“Dedim ya, ne pahasına olursa olsun.”

İspanya İç Savaşı’nın ünlü generali Francisco Franco,

Francisco Franko

Amerikalı gazeteci Jay Allen ile yaptığı mülakatta, savaşı her ne pahasına olursa olsun kazanacağını açıklar. Bunun üzerine “Peki ya bunun için İspanya’nın yarısını kurşuna dizmek gerekirse?” sorusuna verdiği yanıt “İktidar Aygıtı Olarak İnat” başlıklı bu yazının özeti gibidir:

“Dedim ya, ne pahasına olursa olsun.”

KAYNAKLAR

1. *Mery E. Wiesner- Hanks, Erken Modern Dönemde Avrupa, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, İstanbul.*
2. *Nizamü'l- Mülk, Siyasetname, Çeviri Mehmet Taha Ayar, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2017, İstanbul.*
3. *Niccolo Machiavelli, Hükümdar, Çeviren Yusuf Adil Egeli, Yıldız Matbaası, 1955, Ankara.*
4. *Ferit Budak Aydar, İspanya İç Savaşı'nın İzinde, Agora Kitaplığı, 2017, İstanbul.*
5. *Binbir Gece Masalları, Çeviren Âlim Şerif Onaran, Yapı Kredi Yayınları, 2014, İstanbul.*
6. *Pertev Naili Boratav, Az Gittik Uz Gittik, Bilgi Yayınevi, 1969, Ankara*
7. *Tahir Alangu, Keloğlan Masalları, Afa Yayıncılık, 1967, İstanbul.*
8. *Ekşi Sözlük, Yazar cressida, 16. 2. 2000.*

BİR İKTİDAR SİMGESİ OLARAK GÖZ

Kaynak: Pixabay

“Büyük bilimleri tahsil etmiş üstatlar bile, bilgili ve deneyimli olsalar da açgözlülüğe kapıldılar mı, gözleri kör oluverir.”

Narayana- Hitopadeşa, Hint Masalları

Anlı şanlı bir tanrıçanın ölümlü bir genç kızın güzelliğini kıskanması olacak bir iş gibi görünmüyor ama hikâye bu; Athena bir genç kızın güzel göz ve saçlarını kıskanmış deli gibi. Üstelik Medusa adlı bu kız, Athena tapınaklarından birinde rahibeymiş. Kızın güzelliğini fark edenlerden biri de Poseidon’muş; allem etmiş kallem etmiş kızla tapınakta beraber olmuş.

Poseidon. Kaynak: Pixabay

Kızın başka seçeneği mi var, boynu altında kalası, kör olası Poseidon deniz tanrısıdır, yaptığı düpedüz tecavüz ama bir tanrıyı kime şikâyet edebilirsiniz. Durumu öğrenen Athena delirmiş, Poseidon'a dış geçiremediği için hırsını Medusa'dan çıkarıp, onu Gorgo adlı bir yaratığa çevirmiş.

Medusa, Didim- Türkiye.

Medusa'nın saçlarının her bir teli yılanı dönüşmüş, gözlerine bakanlar da taş kesmişler. Medusa'nın çilesi bu kadarla da bitmemiş; Hermes ve Athena'nın yardımıyla Perseus, Medusa'nın kafasını kesmiş. Medusa'nın kesik başındaki gözlerle annesine "sarkıntılık eden" kralı taşa çevirmiş Perseus ve Athena'ya teslim etmiş kesik kafayı. Athena ise gözlerinin güzelliğini kıskandığı genç kıza duyduğu

kötücül nefretin nişanı olarak Medusa başını kalkanına işletmiştir.

Perseus. Kaynak: Pixabay

Bulgar- Kıran (Boulgaroktonos)

Tarih boyunca, bir duyu organına verilebilecek olanın çok üstünde anlamlar yüklenmiştir gözlere. Bizans İmparatorluğu'nda cezalandırmaktan çok daha öte bir anlam taşıyan gözlere mil çekilmesi uygulaması yüzlerce yıl boyunca yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle devrik imparatorlara veya tahta çıkması muhtemel rakiplere karşı kullanılmıştır göze mil çekme. 1071 yılında Malazgirt Savaşı'nda yenilen Bizans İmparatoru Romanos Diogenes ülkesine dönünce tahttan indirilmiş ve gözlerine mil

çekilmiştir. Tek kişinin mutlak hâkimiyetine dayanan rejimlerde saltanatın sahibi olan kişi, tanrının yeryüzündeki temsilcisidir. Tanrının kusursuzluğu onun vekilinde de olmalıdır. Amaç sakatlamak, onun tanrısal temsil gücünü ortadan kaldırmaktır. Burun, dil, kol veya bacak kesilmesi, göze mil çekilmesiyle tahta çıkacak kişinin tanrısal rolünün ortadan kaldırılması hedeflenir. Nedir, “kör etmek” dışındaki seçeneklerin çok da etkili olmadığı söylenebilir. M.S 695 yılında İmparator II. Justinianos tahttan indirilir, zincire vurularak Hipodrom’da teşhir edilir. Burnu ve dilinin bir kısmı kesilen sabık imparator sürgüne gönderilir. Aradan on yıl geçer.

II. Justinianos'un ikinci saltanatı sırasında basılan altın sikke³³. Kaynak: Wikipedia.

³³II. Justinianos'un ikinci saltanatı sırasında burnu kesik olmalıdır. Ancak altın sikkelerde kesik burnu gizlenmiştir.

Envai türden entrikalar çeviren Justinianos 705 yılında yeniden tahta çıkar. Rinotmetos (Kesik Burunlu) lakabıyla 711 yılında, yeniden tahttan indirilip idam edilmesine dek hüküm sürmüştür. Oysa gözüne mil çekilerek kör edilenler arasında buna benzer bir örnek yoktur.

Gözlerin düşman bir ülkeyi çökertmekte kullanıldığına dair tarihi bir anekdot yine Bizans kaynaklıdır. VII. Yüzyıldan itibaren Balkanlarda güçlü bir imparatorluk haline Bulgarların Bizans ile kapışması kaçınılmaz olmuştur. Birçok kez savaşırılar. 811 yılında Pliska Savaşı'nda Bizans ordusu imha edilir. Öldürülen Bizans İmparatoru I. Nikeforos'un kafası kesilmiş ve kafatası Bulgar hanı Krum tarafından şarap kadehi yapılmıştır. Nedir, 1014 yılında yapılan Kleidon savaşında bu kez Bizans ordusu üstün çıkmış, 15.000 Bulgar askeri esir düşmüştür.

Kleidon savaşı. Kaynak: Wikipedia

O günün koşullarında esir askerler satılabilir, köle olarak kullanılabilir veya öldürülebilirdi. Bulgarlar 15.000 erişkin, üretken genç erkeği yitirse bile aynı zamanda tüketenlerin sayısı da azalacağı için büyük bir kayıp olarak görülmeyebilirdi. Ancak Bizans İmparatoru II. Basileios kendisine Bulgar- Kıran (Boulgaroktonos) lakabı verilmesine sebep olan bir emir vermiş; 15.000 askerin gözleri kör edilerek ülkelerine geri gönderilmiştir.

Şekil 11. Basileios Kaynak: Wikipedia

Yaşayan, tüketen ama üretimde bulunma olanağı kalmayan 15.000 körle yüz yüze gelen Bulgar Çarı Samuel sıkıntıdan beyin kanaması geçirerek ölmüştür.

Odysseus Tepegözlere³⁴ karşı

Odysseia Destanı'nda, Truva Savaşı sonrası ülkesine geri dönmeye çalışan İthaka Kralı Odysseus'un on yıl süren yolculuğunu anlatmıştır Homeros. Yolculukları sırasında kiklopların yaşadığı bir adaya gelir Odysseus ve arkadaşları.

“Vardık töre bilmez, azgın Tepegözlerin iline”

Karşılaştıkları Tepegözler, alınlarında yuvarlak bir tek gözü olan devlerdir. Kendilerini Poseidon'un çocukları sayarlar ama tanrılara da aldırılmazmış Tepegözler:

“ne kalkanlı Zeus'a aldırış eder Tepegözler,

ne de öbür tanrılara aldırış eder

çok daha güçlüyüz biz onlardan”

Odysseus ve arkadaşları tutsak oldukları Polyphemos adlı tek gözlü devin ikişer ikişer menüsünde yer alırlar:

---

³⁴ Mitolojide Kyklops olarak adlandırılmıştır.

“ne bağırsak kodu, ne et kodu, ne de ilikli kemik.”

Polyphemus, by Johann Heinrich Wilhelm Tischbein, 1802 (Landesmuseum Oldenburg) Kaynak: Wikipedia

Kendi adının “Hiç Kimse” olduğunu söyleyen Odysseus, dev sarhoş eder, mağarada bulduğu, gemi direği büyüklüğünde bir zeytin dalının ucunu sivirtir ve gözüne saplar arkadaşları ile beraber. Arkadaşlarını yardıma çağıran Polyphemos kendisine saldıranın “Hiç Kimse” olduğunu söyler. Odysseus kurnazlığı ile Poseidon’un oğlu Tepegöz’ü alt

etmiştir. Kendini “ilahi” ve beşerî kuralların üstünde gören, şiddetin, kötülüğün ve nefretin sembolü tek gözlü Polyphemos, tüm dünya sözlü kültürlerine sızmış, neredeyse her kültürün masallarında farklı adlarla kendine yer bulmuştur. Her seferinde masalın kahramanı tarafından kör edilmiş veya öldürülmüştür tek gözlü devler. Toplumun, kötülüğün sıradanlaşmasına duyduğu öfkedir tepegözlü devlerin masalları.

Odysseus Polyphemus'un Mağarasında, Jakop Jordeans, Puşkin Güzel Sanatlar Müzesi, Rusya. Kaynak: Wikipedia.

“Çok önceleri bu masada tek gözlü bin kral ile gözleri sağlıklı bin kral otururdu. Şimdi hepsi kabirde eşit körlükle yatmaktadırlar.³⁵”

Binbir Gece Masallarından ders ve ibret alınmasını isteyen anlatıcı, sık sık şu benzeri bir cümleyi tekrarlar.

“benim öyküm de öylesine garip ve olağandışıdır ki, eğer iğneyle bir gözün iç köşesine yazılsa, onu sevecenlikle okuyanlara ders oluştururdu.”

Masalları gözün içine iğneyle yazmayı bir kenara koyun, içinden gözü çıkarsanız, bir yığın kuru laf boğuntusuna döner masallar. Uğursuzlar *kemgözlüdür*, hazineler *göz* kamaştırır, kralların *gözdeleri göze* girmeye çalışır, cesurlar *gözü* pektir, *gözü* karadır, kahramanlar ölümü *göze* alır, sevilene *gülen gözlerle* bakılır, gençler beğendiğine *göz* kırpar, *göz* süzer, tüccarlar alıcı *gözle* bakar değerli kumaşlara, kötüler yılan *gözlüdür*, sevilenin *gözleri* elmasa benzer, âşıklar bir *gözünü* feda edebilir sevdiği için... Halifeler bir yandan cariyesine *“gözümün nuru”* der ama hep dışardadır *gözleri*. Cariye çaresizdir, *körü körüne* itaat eder Halifeye, *“başım üstüne, gözüm üstüne”* der. Padişah oğlunun

---

³⁵ Binbir Gece Masalları.

evleneceği kız, ağladığında *gözünden* inciler dökülür,
o *göz* bir gül veya bir bardak suya takas edilir.
Körlere acınır ama korkulur da geleceğin bilicisidir
körlere.

*“Zavallı köre acıyın! Şarkı söylese kulak verilmez!
Söylemese, acıdan ölür.”*

Göz, devlet ve iktidar simgesidir!

Horus'un gözü. Kaynak: Pixabay.

Binlerce yıllık yazılı tarihe ilişkin belgeler bize göz sembolünün her şeyi bilen, her şeyi gören tanrısal bir güce işaret ettiğini gösteriyor. Tek tanrılı dinlere kaynaklık etmiş Mısır panteonunun en güçlü tanrılarında biri de Horus'tur.

Tıpkı İsa gibi sonsuza dek bakire kalacak olan İsis'den doğduğuna inanılırdı Horus'un. Firavunlar kendilerini Horus'un yeryüzünde cisimleşmiş temsilcisi saymışlardır. Gökyüzü ve intikam tanrısıdır Horus; Mısır yazıtlarında keskin gözlü bir şahin ve her şeyi gören bir göz olarak resmedilmiştir. Hiç kuşkusuz "her şeyi gören göz" figürü insanlığın yazılı tarihinden çok öncelerine dayanmış, zamanla hemen tüm dünya din ve kültürlerinde kendine yer bulmuştur. Günümüzün İlluminati efsaneleri ve masonik örgütlenmelerle ilgili popüler kültür görsellerinin çoğu göz ile senkronize edilmiştir. ABD simgesinin keskin görüşlü bir kartal olması ve kem gözden koruduğuna inanılan nazar boncuğunun bir gözle simgelenmesi aynı göz kültürünün ürünleridir.

Yoksa yokuz

Yeni "tepegözlerin" tüm dünyayı ele geçirmek üzere çalıştığına hiç şüphe yok, hepimiz tanıyoruz onları.

Örneğin global bir iktidar aygıtı olarak internet, yeni bir düzen kurma hazırlığında. İnsanlık kültürünün bu her şeyi bilen ve “gören gözleri” kendine dijital bir dünya kurabilmek için var gücüyle çalışıyor. Dünyayı değiştirmeyi düşleyen devrimci tüm akım ve ideolojilerin, insan uygarlığını tehdit eden bu yeni “tepegözle” nasıl başa çıkacağını öğrenmesi ve stratejiler geliştirmesi bir zorunluluk gibi görünüyor.

Yoksa yokuz.

KAYNAKLAR

- 1- *Auguste Bailly, Bizans Tarihi, Çeviren Haluk Şaman, Tercüman Yayınları 1001 Temel Eser.*
- 2- *Narayana, Hitopadeşa (Yararlı Eğitim), Çeviren Korhan Kaya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, İstanbul.*
- 3- *Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, 1996, İstanbul.*
- 4- *Bill Price, Kelt Mitolojisi, Çeviri Cumhur Atay, Kalkedon Yayıncılık, 2011, İstanbul.*
- 5- *Binbir Gece Masalları, Çeviren Âlim Şerif Onaran, Yapı Kredi Yayınları, 2014, İstanbul.*
- 6- *Erik Hornung, Ana Hatlarıyla Mısır Tarihi, Çeviri Zehra Aksu Yılmaz, Kabalcı Yayınevi, 2004, İstanbul.*
- 7- *Hesiodos Eseri ve Kaynakları, Çevirenler Sabahattin Eyuboğlu, Azra Erhat, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1977, Ankara.*

8- Homeros, *Odyseia*, Çevirenler Azra Erhat, A. Kadir, Can Yayınları, 2008, İstanbul.

9- Pertev Naili Boratav, *Az Gittik Uz Gittik*, Bilgi Yayınevi, 1969, Ankara.

10- Ömer Saraç, “Bir Göze Bir Gül” Adlı Masalın Göstergibilimsel Açından İncelenmesi, *Studies of the Ottoman Domain*, Cilt 4, Sayı 6, 2014.

11- Julian Assange, *Şifrepunk*, Çeviri Ayşe Deniz Temiz, Metis Yayınları, 2013.

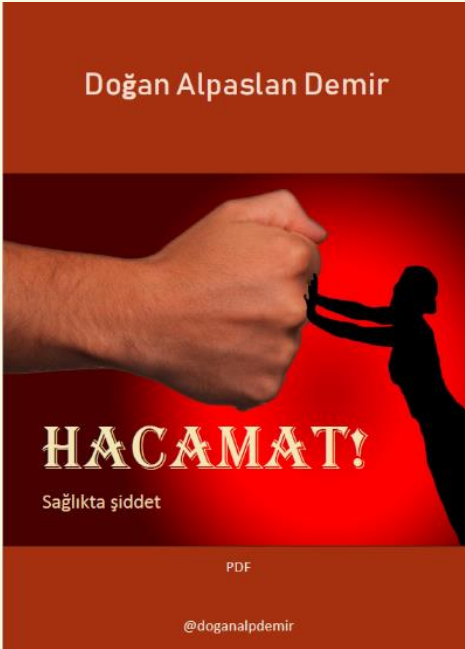
12- *Vikipedi*

YAZARIN DİĞER KİTAPLARI

HACAMAT!

Sağlıkta Şiddet

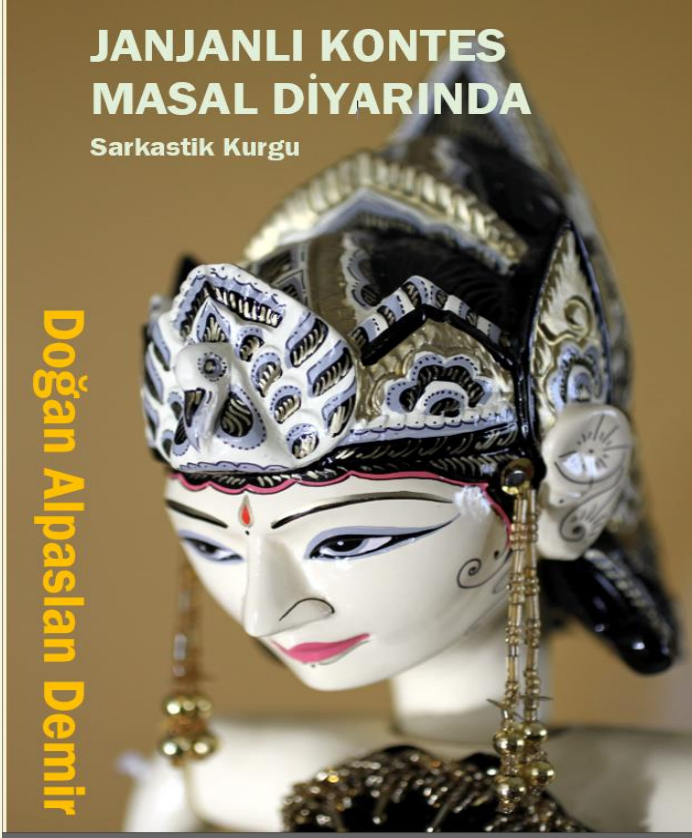

Kitabı edinmek için:

<https://doganalpblog.wordpress.com/2018/04/02/hacamat-2/>

JANJANLI KONTES MASAL DİYARINDA

Sarkastik Kurgu

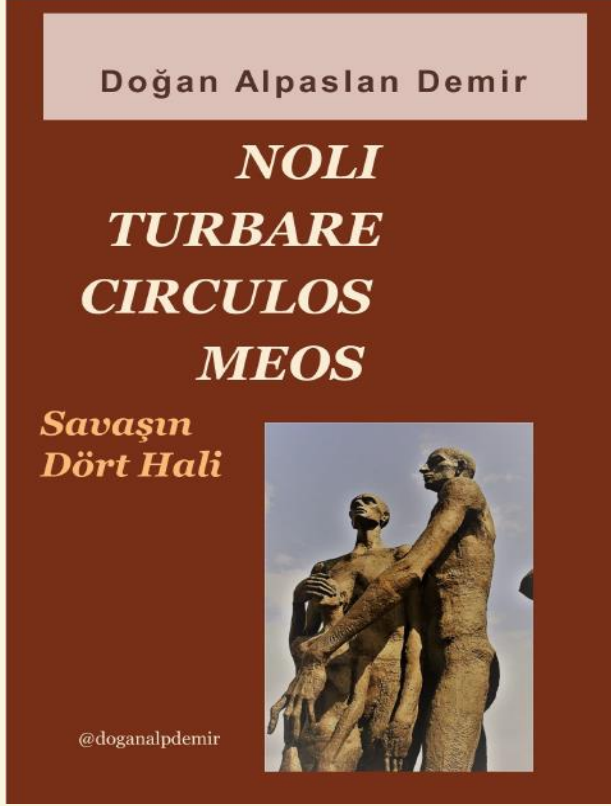

Kitabı edinmek için:

<https://doganalpblog.wordpress.com/2018/03/27/janjanli-kontes-masal-diyarinda-2/>

NOLI TURBARE CIRCULOS MEOS

Savaşın Dört Hali

Kitabı edinmek için:

<https://doganalpblog.wordpress.com/2018/02/09/1597/>

